

HIUKAN OPASTEIDEN SUUNNITTELUA

OPASTEIDEN VAIKUTUS VIRKISTYSALUEEN IMAGOON

VILMA TERVO

OPINNÄYTETYÖ

SAVONIA-AMMATTIKORKEAKOULU

MUOTOILUN KOULUTUSOHJELMA

TEOLLINEN MUOTOILU

KEVÄT 2019

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aihe on uusien opasteiden suunnittelu Sotkamon Hiukan virkistätymisalueelle. Tavoitteena oli suunnitella opasteet jotka tukevat alueen imagoa ja tuovat aluetta paremmin esille matkailun näkökulmasta. Työn toimeksiantaja oli paikallinen arkkitehti tmi Hirsitohtori Kari Tervo, jonka yksi suurimmista projekteista tällä hetkellä on Hiukan alueen kehitystyö Sotkamon kunnan tilauksesta. Opastesuunnitelma tullaan yhdistämään tulevaisuudessa Kari Tervon Hiukan aluesuunnitelmaan.

Suunnitteluprosessi sisälsi käsin luonnostelua, ehdotusten karsimista ja kahden parhaan vaihtoehdon visualisointia esitysmuotoon käyttäen 3D- mallinnusohjelmaa.

Opinnäytetyö on kehittämistyö. Työhön kuului käyttäjäkunnan ja käyttötarkoituksen tutkimista, sekä imagon tulevaisuuden kehityssuunnan havainnointia alueelle tehdyn kehittämissuunnitelman ja nykytilanteen pohjalta. Opasteille laaditut standardit ja säädökset olivat apuna suunnittelutyössä. Suunnittelussa on huomioitu myös opasteiden vaatimat ominaisuudet kuten sääolosuhteet, maasto ja sijoituspaikka.

Aineiston hankinta tapahtui nettisivuilta sekä kirjoista. Pääasiallisena lähteenä toimi Kari Tervo, joka antoi työtä varten oleellisia kehittämissuunnitelmaa koskevia muistioita, sähköposteja sekä palaverien aikana suullista tietoa.

ABSTRACT

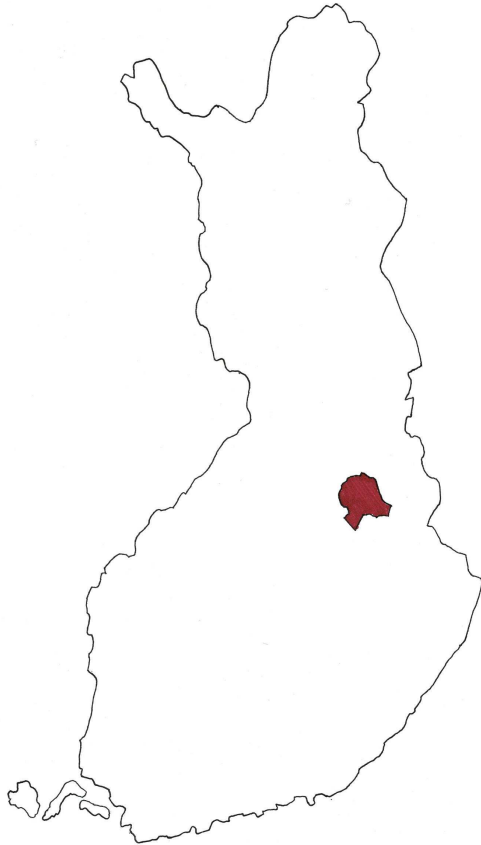
The subject of this thesis is designing new guide signs for the recreational area of Sotkamo Hiukka. The goal was to design guide signs that support the area's main image and introduce the area better in terms of tourism. The client of this thesis was a local architect named Hirsitohtori Kari Tervo. One of his biggest projects at the moment is the development of the Hiukka area by the order of the municipality of Sotkamo. In the future the guide sign design will be united with Kari Tervo's area planning.

The design project involved sketching by hand, eliminating some of the suggestions and visualizing the two best sketches into presentation form by using a 3D-modeling program.

This thesis is a development work. The work included researching the users and uses of the area and observing the image's future trend based on the area development plan and the area's current situation. The standards and regulations made for the guide signs helped the design work. The requirements for the guide signs, such as the weather conditions, terrain and location, are also taken into account.

The materials were obtained from web sites and books. The main source was Kari Tervo, who gave current information about the subject in the form of notes, e-mails and verbal information during the meetings to be used in the thesis.

SISÄLTÖ

KUVA 1. Sotkamon sijainti Suomen kartalla

1. Johdanto
2. Tiedonhaku
 - 2.1 Alueen imago yleisesti
 - 2.2 Havaintopsykologia
 - 2.3 Ulkoilualan opasteet
3. Hiukan virkistysalue
 - 3.1 Alue ja imago
 - 3.1.1 Käyttötarkoitus
 - 3.1.2 Käyttäjärühmät
 - 3.1.3 Tulikettu vs. Haapala bnb
 - 3.2 Hiukan opasteet
 - 3.3 Lähiympäristö
 - 3.4 Alueen kehitys
 - 3.4.1 Kehittämissuunnitelma
4. Suunnitteluprosessi
 - 4.1 Uudet opasteet
 - 4.2 Luonnostelu
5. Lopputulos
6. Arviointi ja yhteenveto
7. Lähteet

1. JOHDANTO

Sotkamon kirkonkylän välittömässä läheisyydessä sijaitseva Hiukan maasto- ja hiihtoreitistö on kylän suosituin ja suurin paikallisliikunta-alue. Matkailu on Kainuun alueella sijaitsevan Sotkamon tärkeimpiin luokituttu elinkeino. Hiukan ulkoilualueen suunnittelussa täytyykin ottaa huomioon paikallisen väestön lisäksi turismin tuomat vaatimukset sekä mahdollisuudet.

Opastus on yksi tärkeimmistä alueen imagoon vaikuttavista tekijöistä. Ulkoilualueen opasteiden tulee antaa käyttäjälle tarvittava informaatio selkeästi ja ytimekkäästi (Räsänen ja Saari 2011, 19).

Hiukan virkistysalueen opasteet ovat tällä hetkellä kuluneita ja haalistuneita ja niiltä puuttuu yhdistävä visuaalinen ilme. Tavoitteenani on luoda yhtenäinen teema, joka ilmenee alueen kaikissa opasteissa. Kansainvälisten kävijöiden kannalta on tärkeää, että virkistysalueen opasteet ovat ymmärrettäviä äidinkielestä huolimatta ja että niiden symbolit ovat yleisten standardien mukaisia (2.3 Ulkoilualueen opasteet sivulla 9).

Sotkamon Hiukan virkistysalueelle on tehty alueen imagoa kohentava kehittämissuunnitelma, johon kuuluu uudis- ja korjausrakentamista sekä

maisemointia. Tutkin opinnäytetyössäni Hiukan alueelle suunniteltuja uudistuksia ja sitä, miten ne vaikuttavat alueen imagon kehitykseen.

Pohdin työssäni, miten virkistysalueen uudet opasteet sulautetaan koko kylän ilmeeseen ja kuinka opasteiden avulla Hiukan alueen imagosta saa yhtenäisemmän. Tarkoitukseni ei ole suunnitella itse reiteille muutoksia, vaan tarkastella alueen nykyistä tilaa sekä arvioida tulevaa kehitystä ja suunnitella opasteet sen mukaan. Työni lopputuotos pyrkii kehittämään kotipaikkakuntaani ja tuomaan sen esille entistä positiivisemmalla valolla.

Kirsi Malvisto (2018) on tehnyt Hiukan kehittämiseen liittyvän arkkitehtuurin diplomityön nimeltä: Hiljaisuuden rajalla- Hiukan virkistysalueen kehityssuunnitelma Sotkamon kirkonkylällä. Malvisto on asunut lapsuudestaan asti Sotkamossa (Malvisto 2018, 15). Pystyn samaistumaan häneen, sillä olen itsekin asunut kaksivuotiaasta lähtien Sotkamossa, ja sen alue ja ympäristö ovat minulle tärkeitä. Malviston diplomityö toimii yhtenä lähteenä opinnäytetyössäni.

2. TIEDONHAKU

2.1 Alueen imago yleisesti

Alueen imago rakentuu alueellisen identiteetin ja aluetietoisuuden ympärille. Alueen sisäisen identiteetin tulisi olla vahva ennen kuin aletaan miettiä ulospäin näkyvää imagoa. Alueen tulisi olla samaistuttava, sen pitäisi erottua muista ja olla paikallisille tuttu, melkein itsestäänselvyys. (Zimmerbauer 2008, 7.) Alueen imago ja identiteetti ovat oleellisia, mutta haastavasti määriteltävissä olevia lähtökohtia alueen kehittämiseen ryhtyessä (Zimmerbauer 2008, 8).

Yksittäiset piirteet muodostavat yhdessä alueen identiteetin, mutta yksittäisellä piirteellä ei ole tarkoitusta ilman muita sen ympärillä. On siis vaikeaa luokitella alue sen yksittäisten elementtien perusteella. (Malvisto 2018, 22.) Esimerkiksi Hiukan virkistysaluetta on hankala luokitella pelkästään maastoreiteiksi, sillä alueeseen kuuluu lisäksi muun muassa uimaranta sekä pesäpallostadion.

Luonnonmukaisuuden ihannointi trendinä on voimistunut lähivuosien aikana. Vaeltaminen ja sen oheistoiminta lomamatkoilla on yhä suosittumpaa niin Suomessa kuin muuallakin maailmalla (Räsänen ja Saari 2011, 2). Urbanisoitumisen vastaliikkeeksi on muodostunut halu hakeutua luontoon. Ruokavalion ja elintapojen muuttaminen on osa tätä trendiä. Kyseinen trendi toimii positiivisena tekijänä luonnon virkistysalueiden käyttäjämäärille. Käyttäjämäärien lisääntyessä taas muodostuu tarve kehittää virkistysalueiden imagoa entistä houkuttelevampaan suuntaan.

Ulkoilualueen imagon onnistunut tuotteistaminen ja oikeille kohteille markkinoiminen voi edesauttaa tuottamaan käyttäjille unohtumattomia kokemuksia ja saada heidät viipymään alueella kauemmin (Räsänen ja Saari 2011, 2).

2.2 Havaintopsykologia

Hyödynnän opinnäytetyössäni havaintopsykologiaa selvittääkseni opasteiden optimaaliset sijoituspaikat ja etäisyydet toisistaan, minimoiden alueella liikkuvan epävarmuutta. Havaintopsykologia helpottaa myös opasteiden materiaalien valinnassa sekä niiden muotoilussa. David Eaglemanilla (2011) on mielenkiintoisia pohdintoja havaitsemisesta ja siitä, miten tietoiset havainnot ympäristöstä syntyvät.

Eagleman (2011, 32) mainitsee, että katsoessamme emme oikeastaan näe ulkomaailmaa, vaan sen, mitä aivomme kokevat tärkeimmäksi meidän nähdä juuri sillä hetkellä. Tietoisuuteemme pääsee vain pieni, yksinkertaistettu osa kaikesta siitä, mitä aivomme todellisuudessa rekisteröivät.

Tuotesuunnittelussa käytetään monesti hyväksi hahmolakeja, jotka ovat ihmisen mielessä tapahtuvia näköhavaintojen toisiinsa linkityksiä (Pesch 2018, 20). Niiden avulla voi ymmärtää yksinkertaisessa muodossa, miten ihmismieli käyttäytyy. Näistä linkityksistä on eritelty omiksi laeikseen muun muassa samankaltaisuusperiaate, jossa samat muodot, suuruusluokat tai värit mielletään omiksi ryhmikseen (Pesch 2018, 20). Opasteiden suunnittelussa kannattaisikin tehdä kaikkiin eri opastetyyppeihin jo-

kin samanlainen elementti kuten värimaailma tai tietty kuvio, joka yhdistää ne keskenään. Läheisyysperiaatteessa fyysisesti lähekkäin toisiaan sijaitsevat esineet tai muodot koetaan kuuluvan samaan ryhmään, kun taas kauempana olevat eivät kuulu joukkoon, vaikka ne olisivat samanlaisia (Pesch 2018,20). Tämän vuoksi esimerkiksi ranta-alueen useammat opasteet kannattaa sijoittaa samaan paikkaan, jotta niiden ymmärretään kuuluvan yhteen.

Pesch (2018, 24) erottelee luonnonmuodot geometrisistä muodoista, ja viittaa ihmisen automaattiseen kykyyn tunnistaa nämä kaksi luokkaa toisistaan miltei välittömästi. Tätä ihmismielen ominaisuutta voi käyttää opasteiden suunnittelussa hyväksi. Virkistysalueen käyttäjä huomaa geometrisen opasteen luonnon seasta helposti, ja erittelee sen mielessään ihmisen tuottamaksi luonnon sijaan. Näin hän osaa suunnistaa sen luo vaivattomasti.

2.3 Ulkoilualueen opasteet

Ulkoilualueen käyttömäärä on voimakkaasti verrannollinen reittiverkoston tasoon (Räsänen ja Saari 2011, 2). Yksi reittien tasoon vaikuttava osa on opasteiden laatu. Hyvä opastetaulu antaa lukijalleen tiedon reitistöstä kokonaisuudessaan jo ensisilmäyksellä. Lisäksi hyvästä opastetaulusta tulee löytää reittien vaativuusluokittelut ja pituudet. Symboleiden on hyvä olla standardin mukaisia. Opasteiden ulkomuodossa saasen sijaan näkyä suunnittelijan omaperäinen muotoilu. Suomen Standardoimisliiton standardissa SFS 4424 on julkaistu ulkoilun ja liikunnan merkit, joita on yli 200 kappaletta. (Räsänen ja Saari 2011, 18.)

Maastoreitin kulku on hyvä merkitä reittiviittoihin symbolien ja värien avulla, jotta reitiltä ei eksy helposti. Mahdolliset rastitaulut sijoitetaan pitkin reittiä kertomaan kulkijalle lisätietoa mielenkiintoisista kohteista. (Räsänen ja Saari 2011, 18.)

Jos opaste sijoitetaan pään yläpuolelle ja sen alta kuljetaan, on alapuolelle jätettävä tyhjää tilaa ainakin 2100 millimetriä (Invalidiliitto).

KUVA 2. Digitaalinen info-opaste (Mainoskeskus)

Opasteiden suunnittelussa täytyy pitää silmällä eri sääolosuhteita, muun liikenteen kulkua, maaston muotojen vaihteluja sekä käyttäjän turvallisuutta. Sään suhteen on tärkeintä miettiä, mistä ilmansuunnasta tuulee eniten, ja sijoittaa opasteet profiilipuoli tuuleen päin. Tämä ehkäisee tuulen sekä sen mukana tulevan sateen kulutusta. Eniten opastetaulusta kuluu sen maahan kosketuksissa olevat osat, sekä opasteen päällisin osa. Auringon ultraviolettisäteily kuluttaa pintoja, joten opasteissa tulisi käyttää ultraviolettisäteilyä kestäviä materiaaleja. (Räsänen ja Saari 2011, 19.) Kuvassa kolme on Yyterin ranta-alueen laminoitu paperinen kyltti, joka on hyvä esimerkki kaikin tavoin heikosta opasteesta (kuva 3 sivulla 11). Kyseinen opaste on epäekologinen, sillä se hajoaa herkästi ja lähtee tuulen mukana roskaamaan luontoa, jolloin on taas tehtävä uusi opaste.

Opasteiden on hyvä sulautua luontoon, mutta ne eivät kuitenkaan saa täysin kadota sinne. Lähestyttäessä ne täytyy huomata selkeästi. Heijasteen lisääminen opasteeseen kasvattaa sen huomattavuutta joka säällä. (Räsänen ja Saari 2011, 19.) Opasteita suunniteltaessa täytyy ottaa huomioon myös henkilöt, jotka kokevat metsään mennessään epävarmuutta tai turvattomuuden tunnetta. Runsas opastus tihein välein auttaa tuomaan kaikille tunteen hallinnasta ja turvallisuudesta: opasteen luota tulisi nähdä suoraan toiselle (Räsänen ja Saari 2011, 19).

Digitaalinen opaste on hyvä vaihtoehto silloin, kun halutaan helposti päivitettävä opastetyyppi (kuva 2 sivulla 9). Kuvassa neljä on aikaa ja eri olosuhteita hyvin kestävä alumiinista valmistettu opaste, joka toimii hyvin palvelukeskuksen infotauluna, mutta ei niinkään sulaudu ulkoilualueen luontoon (kuva 4 sivulla 11).

Esteettömyys mahdollistaa luonnossa liikkumisen myös vanhemmalle väestölle, liikuntaongelmallisille tai muuten vaan helpoista reiteistä pitävälle henkilölle. Myös lapsiperheet rattaineen pääsevät liikkumaan esteettömällä reitillä paremmin. Metsähallitus huoltaa kymmeniä esteettömiä reittejä ulkoilualueilla ympäri Suomen. (Esteettömyys luontokohteilla.) Ulkoilureittien esteettömyys lisää alueen käyttäjäkuntaa.

Reittiluokitusten avulla virkistysalueen käyttäjä voi helposti havaita alueen reittien haastavuustasot ja suunnitella reittinsä sekä varustautua tarpeellisesti (Räsänen ja Saari 2011, 13). Metsähallituksen ylläpitämät luokitellut reitit on eritelty Suomen Ladun Suomen ulkoilureittien luokitusjärjestelmän mukaan. Reitit ryhmitellään kolmeen eri luokkaan vaativuuden mukaan, mikä tekee alueella liikkumisesta selkeää. Luokitus koskee reittejä sulan maan aikana. Reitti on niin vaikea luokitukseltaan kuin sen haastavin kohta. (Reittien vaativuusluokittelu.)

Suomessa opasteita suunnitellessa painotetaan käytännöllisyyttä sekä kustannustehokkuutta, eikä muoto ole ensisijainen lähtökohta. Opasteista tehdään kestäviä ja pelkästään tarpeellisimmat tiedot tuodaan opasteissa esille.

KUVA 3. Lyhytikäinen kieltomerkki Yyterin ranta-alueella (Sjöholm)

KUVA 4. Metallinen ulko-opaste (Kilpi-Koskinen)

3. HIUKAN VIRKISTYSALUE

KUVA 5. Hiukka kartalla. Pohjakartta on Sweco-paikkatietopalvelusta (Sweco Ympäristön Paikkatietopalvelu)

3.1 Alue ja imago

Hiukan imago muodostuu luonnon ja pesäpallon ympärille. Virkistysaluetta symboloivat vaihtelevat maastonmuodot: Iso Sapsojärven pohjoisrantaan reunustavat korkeat hiekkaharjut, joiden päällä kumpuilevat mäntymetsät levittäytyvät itään jyrkkiä rinteitä pitkin. Maasto vaihtelee kuivan kankaan ja soisten lampien välillä. Kylää ympäröivät melkein joka puolelta vesistöt. Hiukan alue on selkeästi suurin keskustassa sijaitseva ympärivuotinen luonnon liikunta-alue, sen ohella keskustan alueella sijaitsee vain pieniä, puistomaisia viheralueita (Malvisto 2018, 75). Hiukan sijainnin suhteessa Sotkamoon ja Vuokattiin näkee kuvasta 5 (kuva 5 sivulla 13).

Jokaiselle henkilökohtaisesti tärkeät paikat omaavat erityisen vahvan identiteetin ajatuksissamme (Malvisto 2018, 22). Hiukan luontoalue on tärkeä osa Sotkamon identiteettiä, ja Hiukka on kokonaisuudessaan suuri osa kirkonkylän imagoa.

Hiukan ympäristö tarjoaa laajan valikoiman eri urheilulajien harrastamismahdollisuuksia. Alue on talvisin hiihtäjien, moottorikelkkailijoiden sekä jäällä kävelijöiden risteysalue. Kesäisin matalapohjainen uimaranta ja metsän ulkoilureitit täyttyvät paikallisista ja matkailijoista. Kuvassa 6 näkyy rannan huvimaja auringonlaskun aikaan.

KUVA 6. Hiukan ranta ja huvimaja (Sotkamo-Vuokatti)

Sotkamo on yhden Suomen menestyneimmän pesäpallojoukkueen, Sotkamon Jymyn, kotipaikkakunta. Pesäpallostadion sijaitsee Hiukan uimarannan vieressä. Stadion kerää pesäpallokauden aikana alueelle runsaasti paikallisia ja muualta tulleita pesäpallofaneja. Stadionin ohessa olevalla yleisurheilukentällä harjoittelevat lisäksi urheiluseurat sekä yksittäiset urheilijat. Myös Hiukan maastoreittejä käytetään harjoituksiin.

Hiukan alueen potentiaalia ei ole täysin hyödynnetty. Rakennukset ovat keskenään erilaisia, eivätkä ne sulaudu ulkonäöltään luontoon. Alueen kehittäminen vahvistaisi Sotkamon imagoa ja sotkamolaisten identiteettiä (Malvisto 2018, 76). Matkailu painottuu Sotkamon kunnan alueella vahvasti urheiluun, ja urheilun keskus taas on muodostunut Sotkamosta hieman erillään sijaitsevaan Vuokatin taajama-alueeseen.

Harjujen vuoksi läheisen keskustan äänet eivät kuulu luontoreiteille, mikä vahvistaa tunnetta luonnonrauhaan sulkeutumisesta. Tuliketun mäki on eräänlainen rajapinta luonnonrauhan ja kylän hälinän välillä (Malvisto 2018, 38). Valaistu kuntorata kulkee Sotkamon hautausmaan vierestä, mikä rauhoittaa aluetta entisestään.

Hiukan rannan jatkona nousevan hiekkaharjun päällä on kaksi täysin puista näköalapaikkaa, joista voi ihailla edessä levittyvää järveä ja sen takana kohoavia Vuokatin vaaroja (kuva 7). Molemmissa näköalarakennelmissa on laitoja kiertävät, tilavat penkit ja pöytä esimerkiksi eväitä varten. Lisäksi vierestä löytyy roskakori ja hätänumero-opaste.

Hiukan jääkauden aikainen hiekkaharju vajoaa pikkuhiljaa luonnollisen eroosion vaikutuksesta järveen. Hiukan päärannan ja Pikku-Hiukan risteyksessä polku on jo kadonnut. (kuva 8)

KUVA 7. Alempi kahdesta näköalapaikasta

KUVA 8. Hiukan luonnollinen eroosio

3.1.1 Käyttötarkoitus

Hiukan alue voidaan jakaa käyttötarkoituksensa mukaan luontopolkuihin, jääreitteihin ja uimarantaan sekä pesäpallostadionin ja kesäkahvilan alueeseen.

LUONTOPOLUT

Hiukan luonto tuo alueelle paljon käyttäjiä ympäri vuoden. Maan ollessa sula purualueistaiset pääreitit soveltuvat hyvin kävelylle, juoksulle ja suunnistukselle. Talvella pururatojen päällä kulkevat hiihtoladut. Lisäksi pääreittien lomassa kulkee kapeampi luonto- ja kulttuuripolku, jonka varrella on rastiopasteita kertomassa luonnon historiasta, maaston eri muotojen synnystä ja ihmisen vaikutuksesta luontoon (kuva 9).

JÄÄREITIT

Talvisin jäälle tehdään ladut Iso Sapsjärven yli Vuokattiin päin, Hirvensalmen ympäri pohjoiseen sekä rantaa mukaillen itään päin. Myös kävelijöille on oma lanattu kävelyreittinsä aivan rannan tuntumassa. Moottorikelkkareitit lähtevät rannasta länteen ja itään sekä Iso Sapsjärven yli Vuokattia kohti. (kuva 10)

KUVA 9. Luonto- ja kulttuuripolku kulkee harjun päällä

KUVA 10. Jääreitit: latu ja moottorikelkkareitti itään päin

UIMARANTA

Ranta-alue täyttyy kesäisin paikallisista ja matkailijoista. Hiekkaharjulle jatkuvalla uimarannalla sijaitsee huvimaja, lentopallokenttiä sekä lasten leikkialue laitteineen (kuva 11). Lisäksi metsän reunassa on tenniskenttä.

KUVA 11. Uimarannan leikkelineet ilta-auringossa

KESÄKAHVILA

Pesäpallstadionin huoltorakennuksen rannan puolella sijaitseva kahvila on auki kesäsesongin aikaan (kuva 12). Kahvilasta voi ostaa jäätelöä ja virvokkeita. Kahvilan kanssa samassa rakennuksessa on myös yleisurheilukentän wc- ja pesutilat, ja rakennuksen läpi voi kulkea pesäpallstadionille.

KUVA 12. Kesäkahvila suljettuna talven ajaksi

PESÄPALLOSTADION

Sotkamon Jymyn kotikenttä sijaitsee Hiukan alueen yhteydessä (kuvat 13, 14 ja 15). Pesäpallo-ottelut lisäävät Hiukan kävijämäärää kesäisin pesäpallokauden aikaan. Otteluiden ansiosta Sotkamon alueella vieraillee vuosittain noin 50-60 000 henkilöä (Virtanen 2017, 5). Hiukan pesäpallostadionia käyttävät lisäksi yleisurheilijat harjoituksissaan, sekä koululaiset liikuntatuntien aikana.

KUVA 13. Sotkamon Jymyn logo (Sotkamon Jymyn verkkosivu)

KUVA 14. Pesäpallostadionin pääportti kylälle päin

KUVA 15. Pesäpallostadionin takaportti. Portin ohi kuljetaan Hiukan ranta- ja ulkoilualueelle

3.1.2 Käyttäjärühmät

Käyttäjärühmätaulukko perustuu omiin havaintoihini Hiukan alueen käyttäjästä.

Henkilöillä, jotka eivät ole aiemmin käyneet alueella kuluu aikaa kaikkiin näihin toimintoihin arviolta 15 minuuttia enemmän, kuin mitä taulukossa on arvioitu. Tässä on otettu huomioon uuden alueen tutkimiseen menevä aika. (kuva 16)

Käyttäjärühmä	Toiminta	Kesto suunnilleen
Pesäpallofanit	Pesäpallon seuraaminen, stadionin ympäristössä liikkuminen, ruuan, virvokkeiden ja oheistuotteiden ostaminen, wc:n käyttö	3 h
Maastoreittien käyttäjät	Pururatojen ja hiihtolatuksen käyttö, luontopolulla kulkeminen, suunnistus	30 min - 1,5 h
Yleisurheilukentän käyttäjät	Urheilukentän käyttö, suihkutilojen ja wc:n käyttö	1 - 1,5 h
Uimarannan käyttäjät	Auringon otto, uiminen, ruuan ja virvokkeiden osto kahvilasta, lapsilla leikkelineiden käyttö, lentopallokenttien käyttö, huvimajassa oleilu, wc:n käyttö	2 h
Elämyksiä hakevat	Luonto- ja kulttuuripolun käyttö, valokuvien otto, maisemien katselu, muu erikoistoiminta esim. purjelautailu, kirkkoveneellä soutaminen	30 min - 2 h
Moottorikelkkailijat	Alueen läpi ajaminen, pysähtyminen kartanlukua varten, tankkaaminen viereisellä Neste-huoltoasemalla	30 min - 1 h

KUVA 16. Käyttäjärühmätaulukko

3.1.3 Tulikettu vs. Haapala

Tulikettu

Sotkamon majoitusvaihtoehdot ovat rajalliset. Ainoa hotelli Sotkamon kirkonkylän alueella on Tulikettu, Hiukan harjun päälle 1980-luvulla rakennettu ja kahdesti saman vuosikymmenen sisään laajennettu tiilirakennus. Tuliketun hotelli on jo hyvän aikaa ollut muutamaa kävijää lukuun ottamatta autio. Rakennusta ei ole päivitetty tarpeeksi, huoneet ovat sisustukseltaan vuosikymmeniä jäljessä ja julkisivu on suorastaan vankilamainen (kuva 17). Tiiliseinäisen hotellin mintunvihreä maalipinta ei juuri kohenna ulkonäköä. Jopa hotellin nettisivut ovat kuin suoraan 2000-luvulta. Tulikettua pitäisi remontoida rankalla kädellä, jotta sen saisi päivitettyä nykyaikaiseksi.

Sijainti Tuliketun hotellilla on loistava, ja näkymät ovat hienot korkeiden mäntyjen lomasta Iso-Sapsojärvelle. Hotelli on keskellä luontoa, kuitenkin vain lyhyen kävelymatkan päässä keskustan palveluista. On ollut surullista nähdä Sotkamon parhaalla paikalla sijaitsevan palvelurakennuksen paikalleen rapistuminen. Potentiaalia Tuliketun mäellä olisi paljon, mutta tähän asti kellään ei ole ollut pääomaa tai uskallusta aloittaa hotellin valtaisaa remonttia tai uudelleenrakentamista.

KUVA 17. Tulikettu

Haapala

Haapala bnb on maalaismainen majatalo Sotkamon ja Vuokatin raja-
maastossa (kuva 18). Tilan päärakennus on rakennettu vuonna 1868, ja
remontoitu myöhemmin historiaa kunnioittaen. Uusi Haapala bnb avasi
ovensa kesällä 2018. (Haapala bnb.) Haapala suorastaan henkäilee laa-
dukasta maalaisromantiikkaa, tilat on kuitenkin remontoitu ja moderne-
ja piirteitä ja nykyaikaisia mukavuuksia on tuotu rustiikkisen sisustuksen
rinnalle.

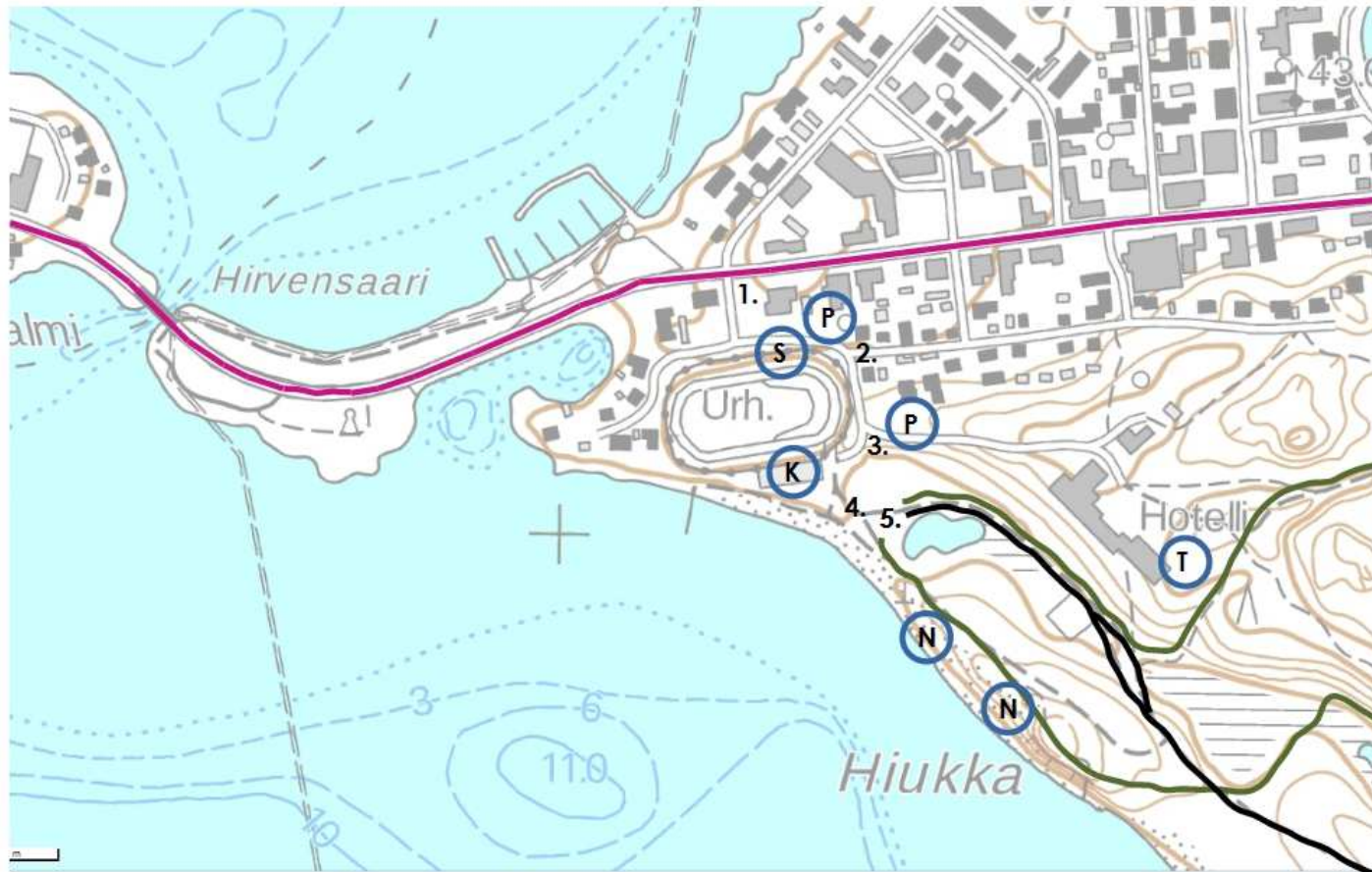
Nykyaikaisuus ilmenee esimerkiksi siinä, että majatalo tarjoaa asiakkail-
lensa kolme sähköauton latauspistettä. Päärakennuksessa on neljä ma-
joitushuonetta, ja pihamaalle vuosi sitten rakennetuissa kolmessa aitas-
sa on kuusi huonetta. Majoituspalvelun lisäksi Haapalassa on ravintola
sekä pienpanimo. (Haapala bnb.)

Kuten Tulikettu, Haapalakin on rakennettu korkeammalle kuin ympäröi-
vä alue. Haapalan alueen potentiaali on hyödynnetty huomattavasti
Tulikettua paremmin.

KUVA 18. Haapala (Haapala bnb)

3.2 Hiukan opasteet

Hiukan tärkeimmät opasteet

1. Paikalliskohteen opaste
- 1.-3. Palvelukohdeopasteet
4. Pääopaste & Uimaranta-opaste
5. Hiukka-Pölyvaara-opaste, Hiukanharjun luonto- ja kulttuuripolun rastit-opaste & Reittiviitat

Symbolien merkitykset

- Pääkatu: Kainuuntie
- Luonto- ja kulttuuripolku
- Valaistu kuntosrata
- Stadionin pääportti
- Parkkipaikka
- Kahvila
- Tulikettu
- Näköalapaikka

KUVA 19. Hiukan tärkeimpien opasteiden sijainti kartalla. Pohjakartta on Sweco-paikkatietopalvelusta (Sweco Ympäristön Paikkatietopalvelu)

Kuvasta 19 käyvät ilmi Hiukan tärkeimpien opasteiden sijainnit (kuva 19 sivulla 22). Hiukan virkistysaluetta lähestyttäessä ensimmäiset alueelle johdattavat opasteet sijaitsevat Kainuuntien ja Urheilukadun risteyksessä. Suuremmissa, vaaleapohjaisissa paikalliskohteen opasteissa lukee isolla Hiukan nimi, ja sen huomaa jo kauempaa (kuva 20). Ruskealla pohjalla oleva pienempi palvelukohdeopaste kertoo kyseessä olevan vapaa-ajan matkailukohde, ja lisäksi oleva uimarantasymboli kertoo alueen pääkäyttötarkoituksen (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus).

Stadionia ohittaessa ensimmäinen parkkialue jää vasemmalle puolelle. Virkistysaluetta lähinnä olevalle parkkialueelle johtavan tien mutkassa on sama ruskeapohjainen palvelukohdeopaste kuin edellä (kuva 22). Tässä kohdassa voisi olla lisäksi suurempi, persoonallinen opaste jossa lukee virkistysalueen nimi. Sen avulla voisi havaita jo kauempaa mistä alueelle käännytään. Toinen parkkialue sijaitsee maakummun päällä, josta alueelle kuljettaessa on kolmas palvelukohdeopaste (kuva 21).

KUVA 20. Ensimmäiset palvelukohdeopasteet pääkadun vieressä

KUVA 21. Parkkialueelta rantaan johdettava opaste

KUVA 22. Risteyksessä hämöttävät opasteet jotka ohjaavat oikealle, maakummun päälliselle parkkialueelle

Hiukan ranta-alueelle laskeuduttaessa virallista kulkutietä pitkin vastassa on kaksi suurta, metalliputkirunkoista opastetaulua. Molemmissa on vaalealla pohjalla kartta. Metalliosat on maalattu mustiksi.

Ensimmäisenä katse kiinnittyy kaksi metriä korkeaan pääopasteeseen, jossa on esitetty kartalla Vuokatti-Sotkamo-alueen ulkoilureitit (kuva 23). Opasteessa on betonivahvikkeet jaloissa sen valtavan massan tuke-
miseksi. Tätä opastetta voi pitää alueen pääopasteena sen koon ja sijainnin vuoksi.

Pääopasteen vieressä on pienempi Hiukan uimaranta-niminen opaste, jossa on kartta ranta-alueesta (kuva 24). Kartassa osoitetaan valvotun uima-alueen rajat sekä symbolein leikkialue, kahvila ja wc-tilat. Opasteen reunvoja kiertävät monet jälkikäteen lisätyt tiedotteet. Opasteen yleisilme on selkeä, mutta ylimääräistä tietoa on liikaa ja sitä ei erota oikeasti tärkeistä tiedoista.

Uimarantaopasteessa ei ole lainkaan selityksiä kartan symboleille. Nämä symbolit eivät välttämättä aukea kaikille itsestään, joten selitteet olisi hyvä olla kartan ohessa.

KUVA 23. Etualalla pääopaste

KUVA 24. Hiukan Uimaranta-opaste

Metsäreittien lähtöpisteessä on kolme opastetyyppiä: kaksi isohkoa, puurunkoista karttaopastetta, sekä puiset reittiwiitat, jotka opastavat käyttäjää eri reiteille (kuva 25).

Ensimmäisessä karttaopasteessa on yleiskartta Hiukka-Pölyvaara-rei-teistä. Toisessa opasteessa esitellään kartalla kaikki Hiukanharjun Luon-to- ja kulttuuripolun rastipisteet (kuva 27). Molemmissa on vaalealla pohjalla selkeä kartta. Kuvasta 29 näkee tarkemmin Hiukka-Pölyvaara-ulkoilualueen kartan sekä reittien selitykset (kuva 29 sivulla 26).

Luonto- ja kulttuuripolun rastipisteiden opasteissa kerrotaan hieman alueen luonnosta tekstin ja kuvien avulla (kuva 28). Luonto- ja kulttuuri-polun reitin varren opasteina toimivat luontopolun symbolilla varustetut puutolpat (kuva 26). Luontopolun symboli on kävyn mallinen figuuri vihreällä pohjalla (SFS 4424).

Hiukka-Pölyvaaran reittien ja Luonto- ja kulttuuripolun opasteet ovat keskenään hyvin samannäköisiä. Nämä opasteet voisivat erota ulko-näöllisesti toisistaan enemmän, jotta niiden käyttötarkoitusten erot ko-rostuisivat ensisilmäyksellä. Opasteita erottaa niiden toisiinsa nähden kulmittainen asettelu sekä Luonto- ja kulttuuripolun opasteen säältä suojaava lippe.

KUVA 26. Luontopolun symboli opasteessa

KUVA 25. Hiukka-Pölyvaara-reitistön kartta oikealla, Hiukanharjun luonto- ja kulttuuripolun opaste keskellä ja reittiwiitat vasemmalla

25 KUVA 27. Luonto- ja kulttuuripolun karttaopaste

KUVA 28. Luonto- ja kulttuuripolun rastipisteiden opaste

KUVA 29. Hiukka-Pölyvaara-ulkoilualan reittien selitykset (Sotkamon nettisivut)

Kahden karttaopasteen vasemmalla puolella ovat koottuna reittiviitat, jotka opastavat käyttäjää reittien suuntaan (kuva 30). Valaistun kuntoradan reittien varsilla opastus tapahtuu pääsääntöisesti tällaisten reittiviit-tojen avulla.

Hiukan reittiviitat ovat pelkistettyjä puisia lankkuja, joissa ilmoitetaan reitin nimi tai kohde, matkan pituus sekä yleiset symbolit jotka kertovat, millä tavoin kullakin reitillä voi kulkea. Reittiviitat ovat harmaantuneet ajan sekä sään vaikutuksesta, minkä vuoksi ne sulautuvat luontoon hyvin. Ne alkavat kuitenkin olla epäsiistin näköisiä eikä teksti erota kun-nolla taustastaan.

Reittiviittojen teksti on kaiverrettu puuhun ja värjätty mustaksi (kuva 32). Suunnittelussa ei ehkä ole otettu huomioon tekstin näkyvyyttä puun harmaannuttua. Vaalea teksti näkyisi paremmin tummuneesta puusta varsinkin hankalammissa olosuhteissa, kuten auringon paistaessa opas-teen takaa, tai illan hämärässä ennen valojen syttymistä.

Valaistun reitin varrella on reittiviittojen lisäksi puisia opasteita, joista il-menee, millä reitillä ollaan (kuva 31.) Näissä opasteissa, reittiviitoissa sekä jääreittien opasteissa on lisänä pieni punainen hätäkyltti, jonka avulla hätänumeroon soittavan paikannus helpottuu (kuva 33 sivulla 28).

Lisäksi uimarannalla ja näköalapaikoilla on hätäohjeet A4-paperilapuilla metallirunkoisten opasteiden sisällä (kuva 35 sivulla 28). Rakente on niissä samankaltainen kuin Hiukan uimarannan opasteessa (kuva 24 si-

KUVA 30. Reittiviitat

KUVA 31. Valaistun reitin varren puinen opaste

KUVA 32. Reittiviitan yksityiskohta tekstin kaiveruksesta

vulla 24). Uimarannalla sijaitseva hätäopaste on säilynyt ehjänä, mutta näköalapaikan opasteen suojamuovi on rikottu ja sotkettu. Tämä heijastuu käyttäjäkuntaan: paikalliset nuorisojoukot oleilevat enemmän näköalapaikoilla kuin uimarannalla.

Talvisin jääreittien risteyskohtiin sijoitetaan muutama moottorikelkkailijoille ja hiihtäjille tarkoitettu opaste (kuva 34). Opasteet ovat palvelukohdeopasteita, jotka on kiinnitetty yksinkertaiseen puurunkoon.

Hiukan alueen kävelyreitit ovat osassa karttaselosteista luokiteltu helppoiksi, osassa taas ei eritellä ollenkaan vaikeustasoja, vaan reitit ovat Kävely- ja kesäreitin nimellä (kuva 29 sivulla 26). Nousuja ja laskuja on suhteessa yhtä paljon kaikilla reiteillä. Reitien pituus on ainoa huomioitava asia reitin valinnassa haasteellisuuden osalta. Alueen valaistut hiihtoladut on samassa karttaselosteessa luokiteltu keskivaativiksi.

Hiukan metsässä kulkevat valaistut kuntoradat on jaoteltu pituuksien mukaan kahden ja puolen, kolmen sekä viiden kilometrin pääreitteihin. Näillä reiteillä ei ole lisäksi muuta nimeä, vaan reittien varsilla olevissa opasteissa lukee pitkin matkaa pelkkä numero, esimerkiksi 5,0.

Viiden kilometrin reitin päästä lähtee 1,7 kilometrin pituinen reitti Pölyvaaraan, jossa on vielä Pölyvaaran alueen ympäri kulkeva 5,3 kilometrin pituinen reitti. En käsittele Pölyvaaran reitistöä työssäni tarkemmin.

KUVA 33. Hätäkylltti

KUVA 34. Jääreitin opaste

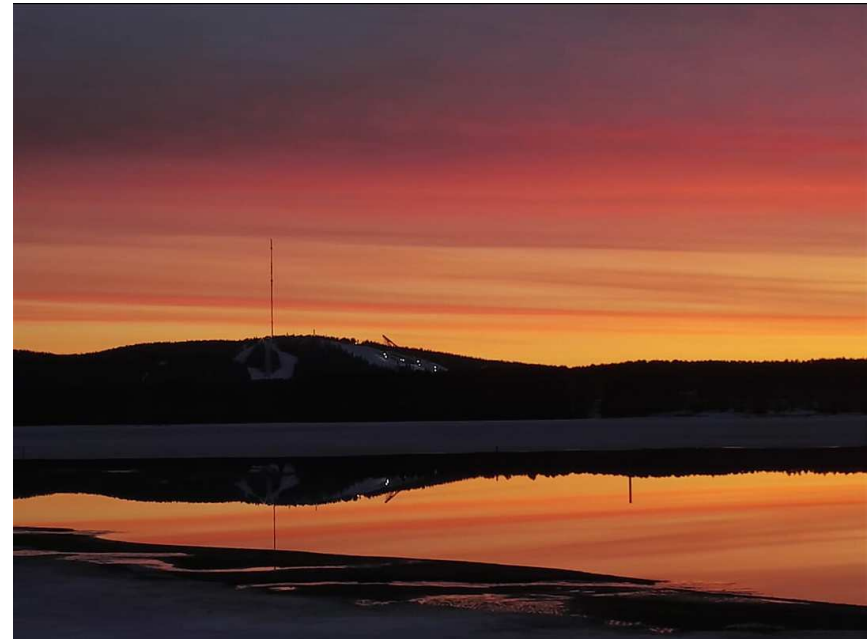
KUVA 35. Hätä-opaste, oikealla ehjä opaste uimarannalla, vasemmalla hajotettu näköalapaikalla

3.3 Lähiympäristö

Sotkamon toinen taajama, Vuokatti, sijaitsee Sotkamon kirkonkylältä 6,6 kilometriä länteen päin. Vuokatti on pysynyt elinvoimaisena pikkukeskuksena ja sen imago on kohentunut lähivuosien aikana. Vuokattiin on helppo suunnistaa maamerkinä toimivien Vuokatin vaarojen avulla (kuva 36). Vaarat näkyvät Sotkamon joka kolkkaan etenkin talvella, jolloin laskettelurinteiden valot loistavat kutsuvasti jo kaukaa.

Urheilumahdollisuuksia on Vuokatin alueella runsaasti, tässä niistä osa: laskettelu, hiihtoputki sisätiloissa, ulkoladut, moottorikelkkasafarit, keilailu, mäkiautoilu, rullahiihto, koiravaljakkoajelut, kylpylä, uimahalli, useita sisäurheiluhalleja, vesiurheilukeskus, seikkailupuisto, tavallinen golf, frisbeegolfratoja, lumikenkäily, alpakkatalli, ratsastus sekä vaellukset islanninhevosilla (Sotkamo-Vuokatti). Lukuisat urheilumahdollisuudet takaavat Vuokatissa ympärivuotisen matkailun.

Vuokatissa järjestetään varsinkin kesäsesongin aikaan erilaisia kilpailutapahtumia, kuten Vuokatin Aateli Race, jossa yhdistetään rullahiihtoa ja maastajuoksua. Kilpailuun osallistuu myös alan huippunimiä, kuten vuonna 2018 kilpailun voittaneet Iivo ja Kerttu Niskanen. (Vuokatin verkkosivut.) Tapahtumat keräävät Vuokattiin paikallisten lisäksi muualta tulevia kilpailijoita sekä uteliaita matkailijoita.

KUVA 36. Vuokatin vaarat Hiukasta kuvattuna auringonlaskun aikaan

3.4 Alueen kehitys

Omakohaisten kokemusteni mukaan Vuokattiin lomalle tulijat eivät usein edes tiedä Sotkamon olemassaolosta, vaikka välimatka näiden kahden keskuksen välillä taittuu autolla noin kymmenessä minuutissa. Sotkamon kirkonkylän imagoa täytyy saada kohotettua. Markkinointiin pitää panostaa entistä enemmän, jotta Vuokattiin lomalle tulevat turistit osaavat käyttää myös Sotkamon tarjoamia palveluita. Hiukanharjun luonto- ja kulttuuripolkua tulee nostaa esille markkinoinnissa. Matkailijat eivät ole tietoisia tämän polun olemassaolosta, minkä vuoksi se on jäänyt vähemmälle käytölle (Sotkamon kunta 2017; Tervo, 25.4.2019). Toisaalta Sotkamon kirkonkylän alueella ei ole läheskään yhtä paljon aktiviteettimahdollisuuksia kuin Vuokatissa. Tämä muuttuu alueen kehitys-suunnitelman mukaisten muutosten myötä. Muutossuunnitelmista kerron tarkemmin kohdassa 3.4.1 Kehittämissuunnitelma.

Sotkamon ja Vuokatin jyrkkää rajaa voisi häivyttää sijoittamalla näiden keskusten välimaastoon enemmän aktiviteetteja tai majoituspalveluita. Yksi alueen kehittämiseen liittyvä idea on rakentaa Sotkamon Hirvensaaresta kevytsilta Hiukkaan, keskustan ohi. (Virtanen 2017b.) Tämä mahdollistaisi jalankulkijoiden helpomman kulun Hiukkaan Vuokatista päin tultaessa.

Kehittämissuunnitelma elää kaiken aikaa. Sitä on muokattu usean vuoden ajan, mutta suunnitelmien toteutusta ei ole tähän mennessä tapahtunut. Suunnitelmasta julkaistiin kysely Sotkamon kunnan nettisivuilla vuonna 2017. (Tervo, 25.4.2019.) Hiukan alueen kehittämissuunnitel-

maan saadusta palautteesta voi huomata, että paikalliseen luontoon ja sen muuttamiseen liittyvät kysymykset ovat saaneet paikallisilta erityisen jyrkkää palautetta. Kehittyminen koetaan positiivisena asiana, kun taas toisaalta moni kommentti kritisoi uusien rakennusten ja aktiviteettien kehittämistä. Kommenteissa mainitaan jopa, että kehityksen tulisi tapahtua Vuokatin alueella Sotkamon sijaan. (Sotkamon kunta 2017.)

Malvisto (2018, 22) mainitsee, että joskus rakentamisen suunnittelu tapahtuu kaukana itse rakennuspaikasta, tuntematta oikein aluetta johon rakennuksia on tulossa. Tässä tapauksessa lopputuloksena voi olla tylsä ja mitäänsanomaton alue, jonka ulkonäkö toistaa itseään. Hiukan alue on suunnittelijoilleen tuttu, mutta ilme voi jäädä mitäänsanomattomaksi, jos resurssit keskitetään ainoastaan vanhan korjaamiseen.

3.4.1 Kehittämissuunnitelma

Hiukan virkistysalueelle kunnan toimesta tehty kehittämissuunnitelma on lähtenyt liikkeelle vuonna 2016 (Tervo, 25.4.2019). Kehittämissuunnitelman sisältämä ideamäärä on todella runsas, joten kerään niistä tänne kaikista tärkeimmät ja toteutumisen kannalta todennäköisimmät. Virallinen asemasuunnitelma alueesta käy ilmi kuvasta 37, ja käsittelemäni kohteet näkyvät selkeytetysti kuvassa 38 (kuva 37 sivulla 32 ja kuva 38 sivulla 33).

Kehittämissuunnitelmaan kuuluvat alueen lähestymiseen liittyvät kehittämiskäsitteet, kuten kirkonkylän risteysalueiden ja Hiukkaan johtavien katujen kehitys, sekä pysäköintipaikkojen uudelleensuunnittelu. Osana lähestymisen kehittämistä suunnitelmissa on myös alueelle johdettavien opasteiden ja kilpien parantaminen. (Tervo, 25.4.2019; Virtanen 2017a.)

Hiukan kehittämissuunnitelmaa koskevassa muistiossa nimeltä: ”Hieno hanke, jonka avulla keskustan elämä viriää” on parisenkymmentä ehdotusta Hiukan alueen parantamiseksi ja kehittämiseksi. Ehdotuksien yhteinen tavoite on keskittää alueelle toimintoja, jotka houkuttelevat paikalle lisää käyttäjiä. Hiukkaa halutaan parantaa sitä kuitenkaan muuttamatta suureksi matkailukeskukseksi. Alueen historiaa halutaan säilyttää mahdollisimman paljon, ja aluetta halutaan tuoda paremmin esille. (Virtanen 2017b.)

Alueelle täytyy kehittämissuunnitelman tavoitteiden mukaisesti päästä kulkemaan helposti erityyppisillä liikkumistavoilla. Tällä hetkellä Hiukan ja kylän erottaa toisistaan maakumpu, johon tullaan suunnitelman mukaisesti muokkaamaan kulkuväylä kadun tasoon Hiukan alueelle (Virtanen 2017a; Virtanen 2017b). Maan leikkauksen myötä kadulta näkee suoraan rantaan. Visuaalinen näköyhteys tekee alueesta helpommin lähestyttävän. Tämä maantasaus helpottaa liikuntarajoitteisten henkilöiden kuten vanhusten ja pyörätuolilla liikkuvien pääsyä alueelle. Alue on ollut tähän mennessä puolikäytöllä pääväylän kummun takia (Tervo, 25.4.2019).

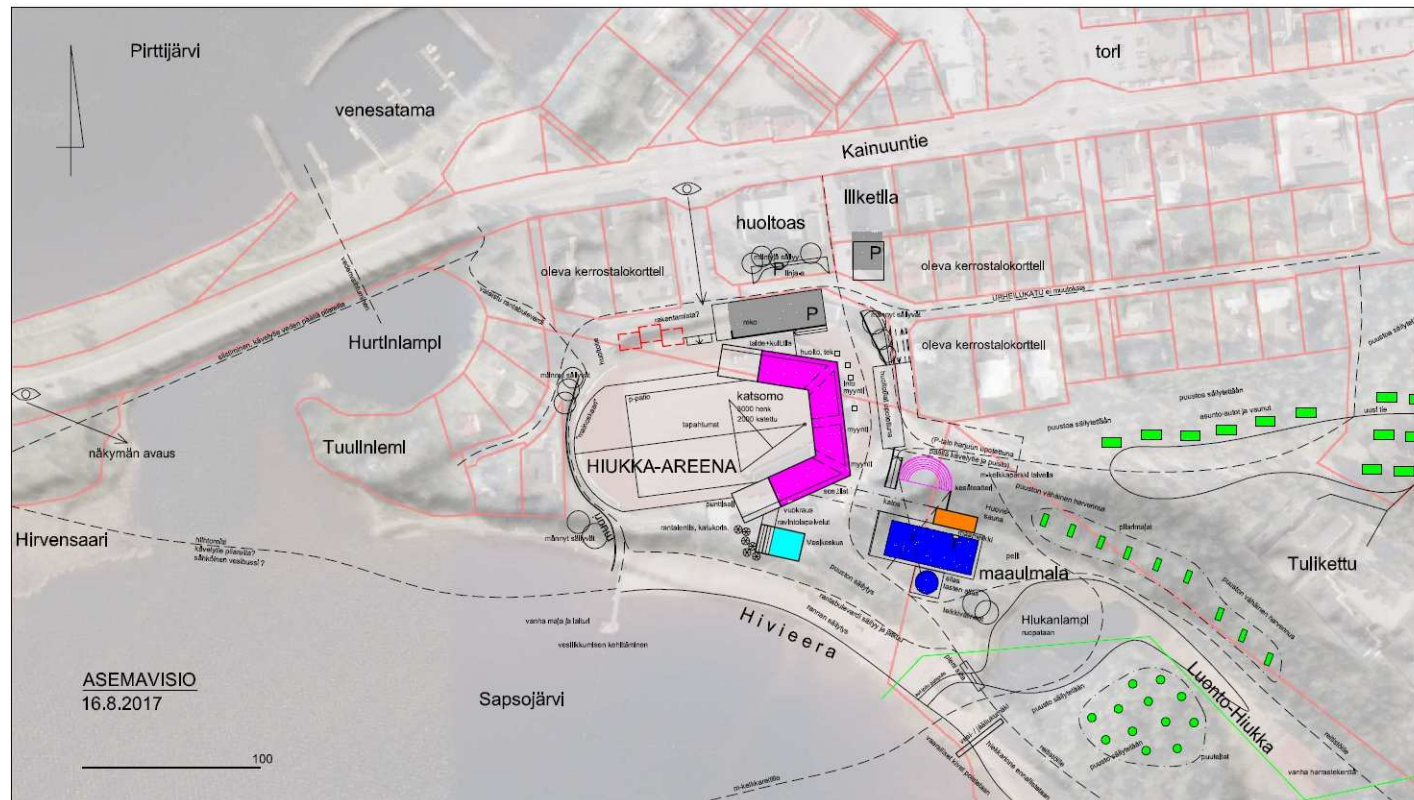
Uuden pesäpallostadionin, eli Hiukka-areenan rakentaminen alkaa vuonna 2022, ja uusien huoltorakennusten suunnittelu on käynnissä. Stadion pysyy entisellä paikallaan, mutta huoltorakennukset siirtyvät hieman länteen päin. Huoltorakennukseen tulee myös sauna. (Tervo, 25.4.2019.) Julkista saunaa toivottiin Hiukan alueen kehittämissuunnitelmaan saadussa palautteessa (Sotkamon kunta 2017). Pesäpallostadionin yhteyteen tulee myynti- ja huoltotilaa, ja osa stadionin katsomosta katetaan (Virtanen 2017a). Stadionin pääportti suunnitellaan siirrettäväksi länteen päin, jolloin areenalle olisi suurempi näköyhteys pääkadulta (Tervo 2017a).

Suunnitelman myötä alueen kunnallistekniikka uusitaan ja rannan läheisyydessä oleva vedenottamo suljetaan, sillä se on saastunut (Tervo, 25.4.2019). Veneliikenteen tuominen alueelle venelaiturin muodossa on osa uudistuksia. Maauimalaa kaavaillaan nykyisen vedenottamon paikalle. Maauimalalla on oleellinen vetovoimamerkitys lapsiperheitä aja-

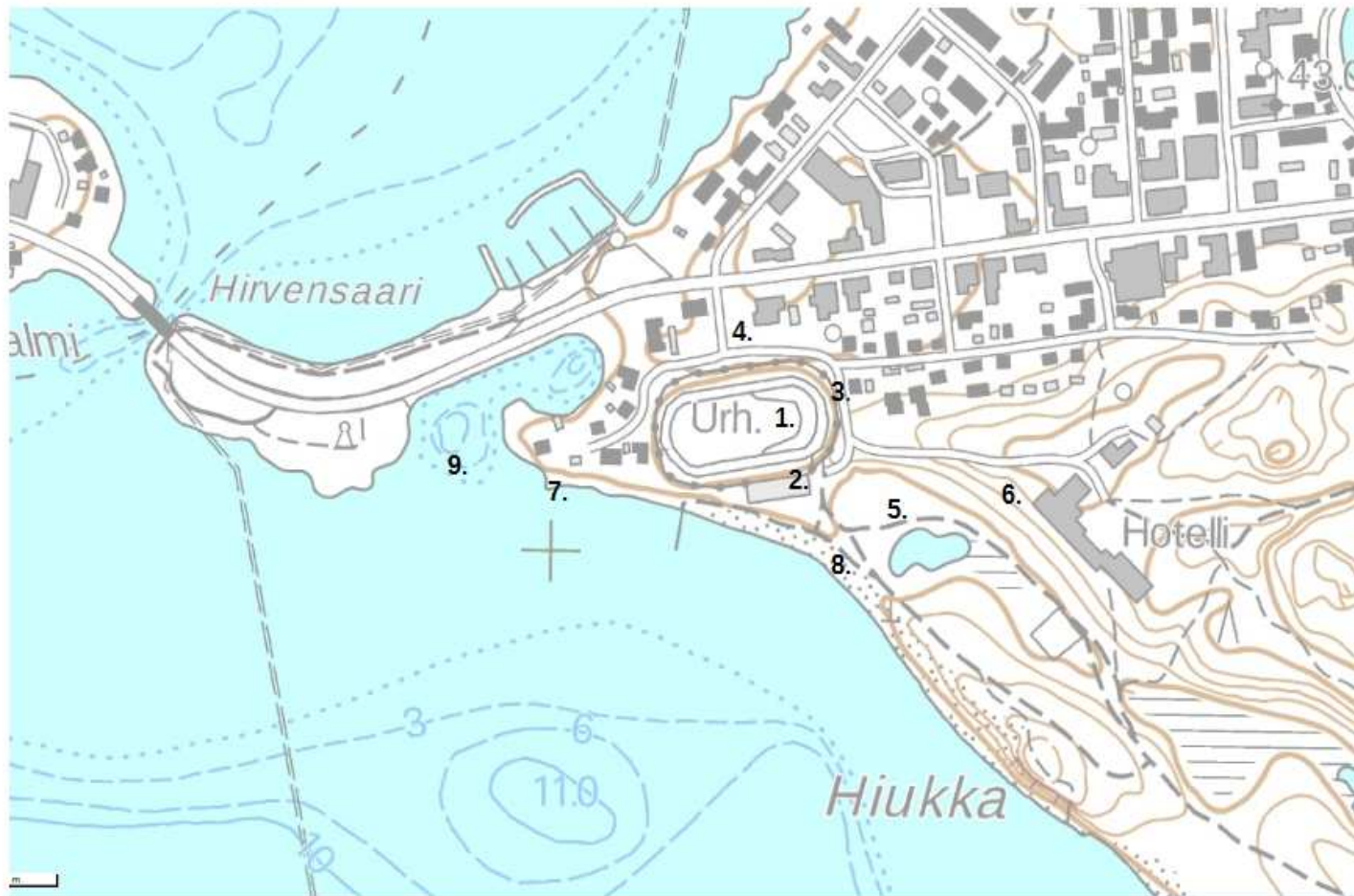
tellen. (Tervo 25.4.2019; Virtanen 2017a.) Maaumala onkin ollut kehittämissuunnitelman keskeisin uusi rakenne. Lisäksi ympäristöön on ajateltu rakennettavan uudenlaisia, ympäristön säilymisen huomioivia maajoitus- ja retkeilyrakenteita, kuten puu- ja rinnemajat (Tervo 2017a).

Suunnittelussa on lisäksi otettava huomioon uusi matkailupalvelukeskus Iso Sapsojärven takana: Vuokatti Safaris oy. Palvelukeskus tulee valmistuttuaan tarjoamaan moottorikelkka- sekä koiravaljakkoajeluita. Moot-

torikelkkareitti kulkee Hiukan rannan kautta, jolloin Hiukan alueella tulee olemaan entistä enemmän kelkkaliikennettä. Myös koiravaljakoiden mahdollinen ohikulku ja Hiukassa pysähtyminen tulee ottaa huomioon. Myös nykyiset moottorikelkkareitit tulee tarkastaa ja tehdä mahdollisesti muutoksia. (Tervo, 25.4.2019.)

KUVA 37. Asemasuunnitelma (Tervo 2017b)

Kehittämissuunnitelman kohteet

1. Pesäpallostadionin sekä oheisrakennusten uusiminen
2. Uusi rantaravintola
3. Kulkureitin maanmuokkaus
4. Risteysalueiden, parkkipaikkojen sekä katujen kehitys
5. Vedenottamon tilalle maaumala
6. Uudenlaiset majoitusvaihtoehdot
7. Venelaiturin rakentaminen
8. Uimarannan kunnostus
9. Kevytsilta lahden yli

KUVA 38. Kehittämissuunnitelman kohteet kartalla. Pohjakartta on Sweco-paikkatietopalvelusta (Sweco Ympäristön Paikkatietopalvelu)

4. SUUNNITTELUPROSESSI

4.1 Uudet opasteet

Opasteet ovat pääasiallisesti tarvituilla paikoilla, hyvin havaittavissa ja sopivalla etäisyydellä toisistaan. Hiukan parkkialueen päälle käännetyssä tarvitaan näkyvämpää opastusta virkistysalueelle. Opasteiden viisuaalinen puoli kaipaa yleisesti ottaen muutosta ja yhdenmukaistamista. Suunnittelen opasteille yhdenmukaisen teeman, joka näkyy niissä kaikissa opasteluokasta huolimatta.

Pääopaste säilyy omalla paikallaan, koska sen paikka on keskeinen ja selkeä. Digitaalinen pääopaste poistaisi tarpeen lisätä opasteeseen jälkikäteen erinäisiä lisätietoja. Digitaalisuuden ansiosta tietoja voi muuttaa sähköisesti, jolloin informaatio on aina ajan tasalla. Esimerkiksi Mainoskeskus valmistaa tällaisia digitaalisia info-tauluja (kuva 2 sivulla 9). Varoitus- ja hätätilanteen ohjeet sekä hätänumero on sijoitettava selkeästi pääopasteeseen. Hätänumero ja varoitukset on hyvä painaa opasteeseen fyysisinä kirjaimina vaikka pääopaste olisi digitaalinen. Digitaalinen taulu voi mennä epäkuntoon, jolloin tärkeimmät tiedot on hyvä olla saatavilla perinteisenä versiona.

Pesäpallokauden aikaan alueella liikkuu suuri väkimäärä (Virtanen 2017). Käyttäjämäärien muutokset on otettava huomioon opasteiden suunnittelussa ja sijoittelussa. Ihmismassa voi estää näkyvyyden alhaalla

sijaitseville opasteille, minkä vuoksi pesäpallostadionin lähetyillä ainakin osa opasteista on hyvä sijoittaa korkealle päiden yläpuolelle.

Projektin aikana Toimeksiantajani suunnalta syntyi toive ekologisuuden lisäämisestä osaksi opasteita, mikäli se olisi mahdollista. Osana opasteiden suunnittelua otankin huomioon uudelleenkäytettävyyden sekä ekologisuuden. Käytän puuta osana opasteiden materiaalia. Puu on opasteessa luontoon parhaiten sulautuva materiaali, ja painekyllästettyä puuta käytettäessä voidaan opasteet sijoittaa melkein mihin tahansa maaperään (Räsänen ja Saari 2011,19).

Painekyllästetyssä puussa lahoamista estävä suoja-aine on saatu puun sisään pelkän pintakerroksen sijaan. Puupinnan jälkikäsitteily ei ole painekyllästetyn puun kanssa välttämättömyys, sillä materiaali kestää ilman puunsuojausaineitakin paremmin kuin kyllästämätön puu. (Puuinfo.) Suunnitelmassani opasteet on käsitelty kuultoöljyllä, koska se antaa puulle halutun ulkonäön ja estää opasteiden harmaantumisen (Osmo-color).

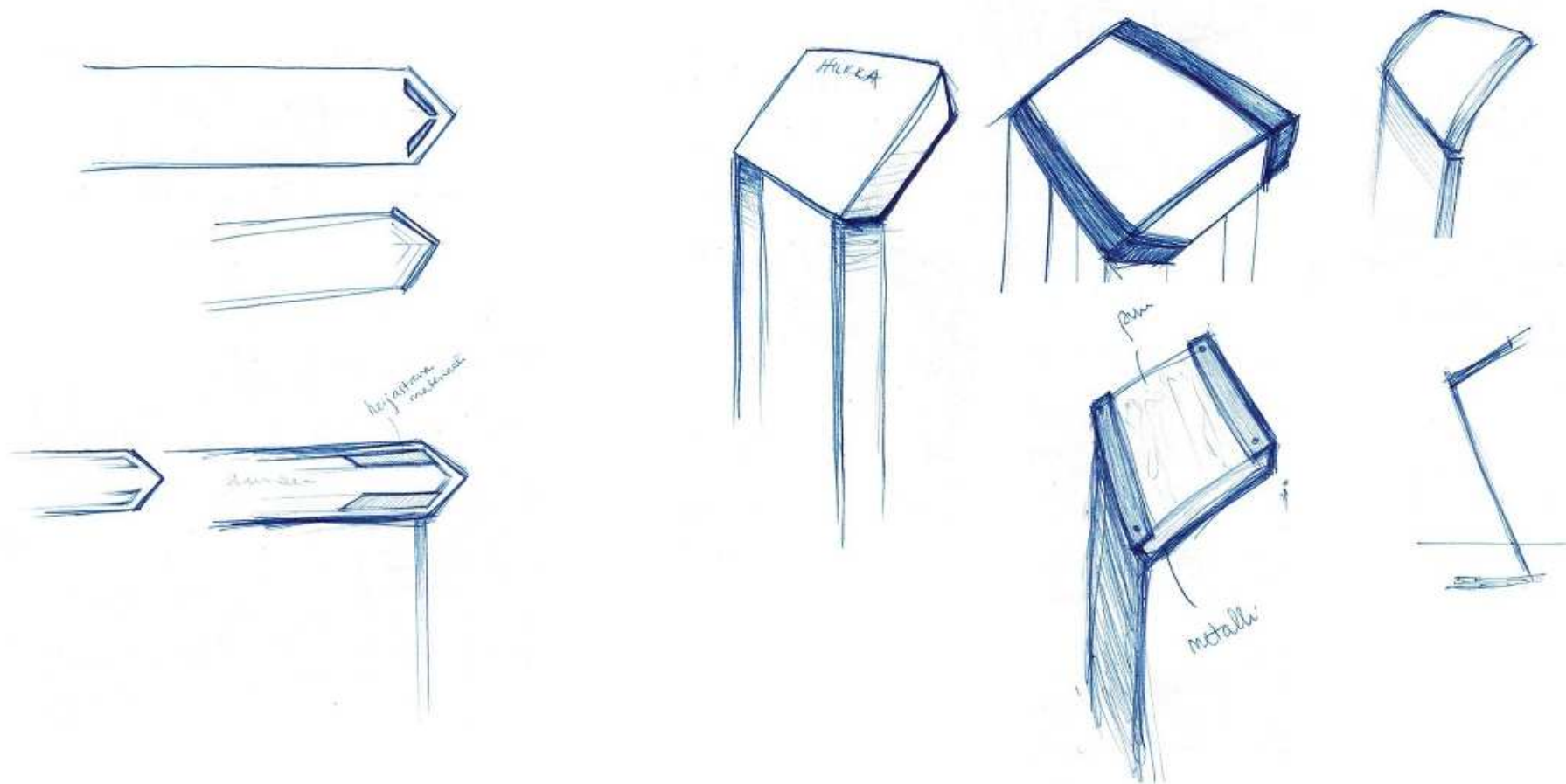
Opasteen täytyy olla tukeva jotta se kestää aikaa. Alumiinikomposiitti on yleisesti ulko-opasteissa käytetty materiaali, joka kestää säänvaihte-luja. Metallin lisääminen rakenteeseen tukee opastetta ja tuo ulkonäöllisesti kontrastia puulle.

4.2 Luonnostelu

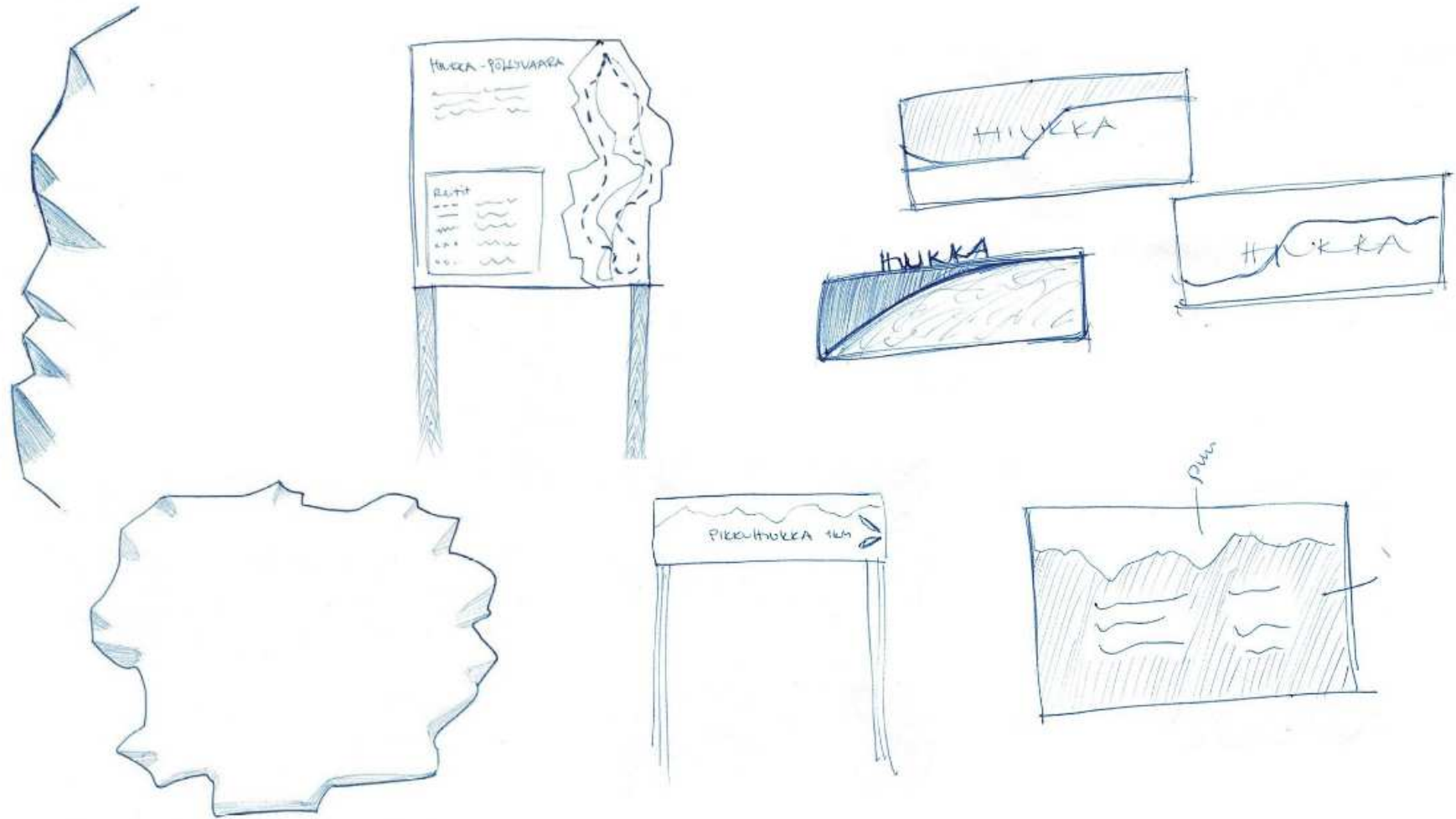
Aloitin luonnostelun antamalla ajatuksen viedä, ja luonnostelin jokaisen hullunkin idean, mitä mieleeni juolahti (kuvat 39-42 sivuilla 37-40). Seuraavaksi valikoin tästä joukosta parhaat kymmenen luonnosta.

Kävin Kari Tervon kanssa 25.4.2019 kehityspalaverin, jossa hän antoi palautetta kaikista kymmenestä luonnoksestani, ja valitsi niistä omasta mielestään parhaimmat. Sen jälkeen valitsimme yhdessä näistä kaksi, jotka pääsivät jatkosuunnitteluun (kuva 43 sivulla 41). Suunnittelin näiden luonnosten pohjalta kaksi teemaa, jotka esitän moodboard-taulujen muodossa. Ensimmäinen moodboard sai inspiraatiota puuparketin kalanruotokuviosta sekä takorautaisista esineistä (kuva 45 sivulla 43). Toinen moodboard on rakentunut vuoristomaisen muodon ympärille (kuva 46 sivulla 44). Opasteteemat ovat keskenään erilaisia, mutta molempia yhdistää puu.

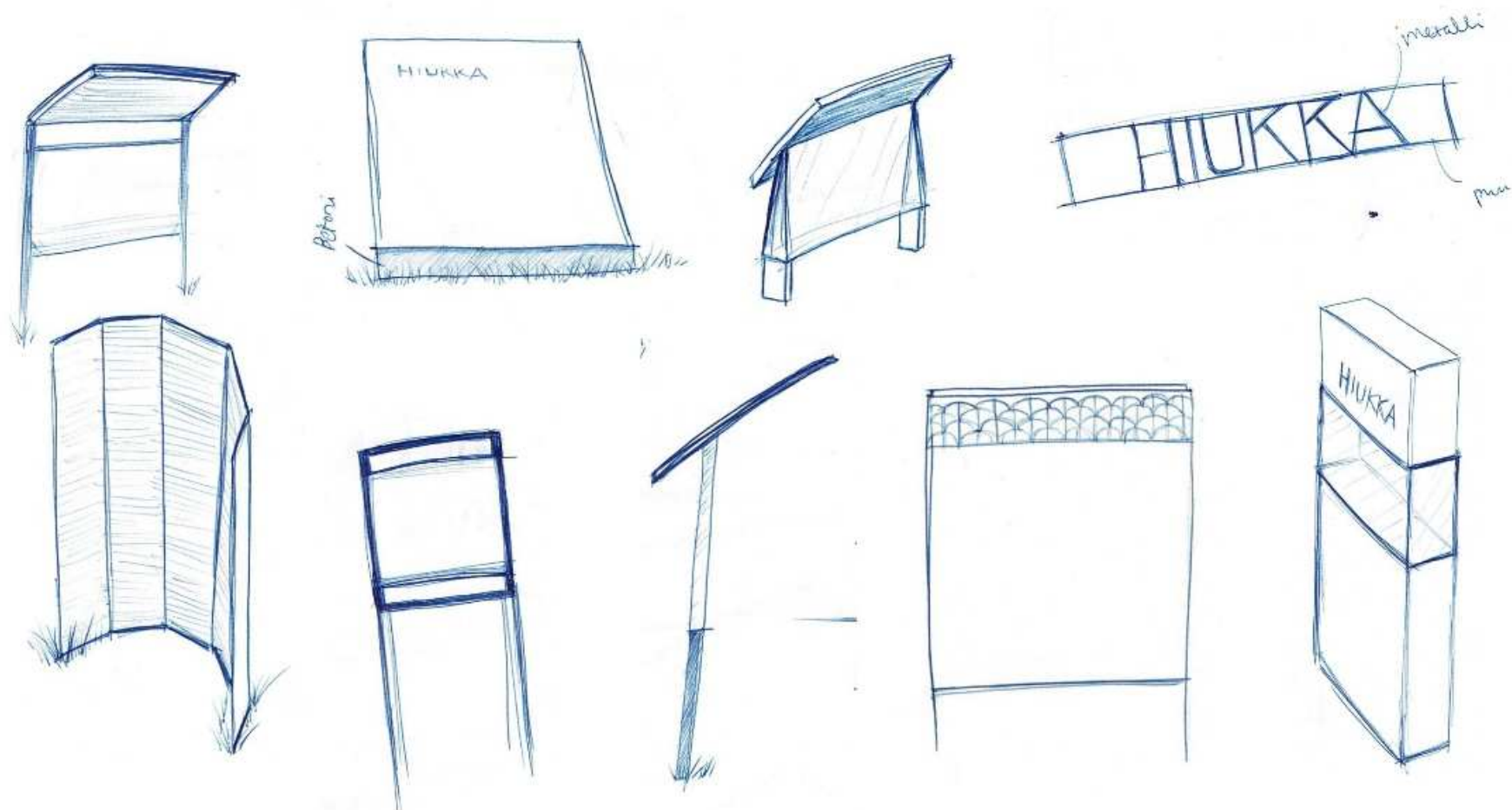
Suunnittelin Hiukalle myös logoa, joka kuvastaisi alueen luontoa ja siten sen identiteettiä (kuva 44 sivulla 42). Ajatus logosta saikin Tervolta kovin positiivista palautetta. Hän mainitsi, että kaikille eri reiteille voisi suunnitella jopa oman logonsa (Tervo, 29.4.2019). Logon suunnittelussa lähdin liikkeelle alueen luonnonmukaisista maastonmuodoista. Harjun profiili järven vierellä kuvastaa Hiukkaa mielestäni parhaiten. Logo-suunnitelmissani on kuvattu alueen maastoa leikkauskuvamaisesti, ja suunnittelin, että logossa voisi olla oikean maaston mittasuhteet.

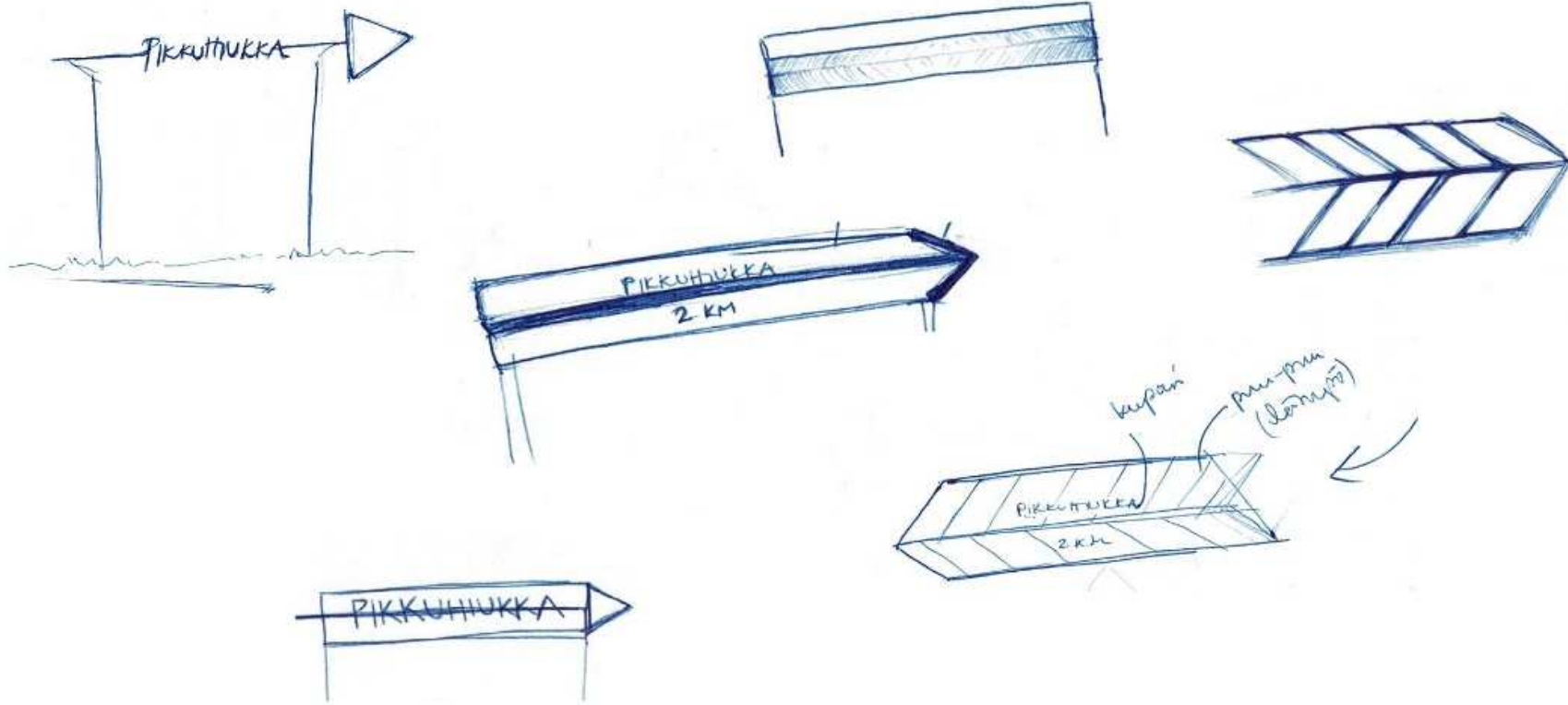
KUVA 39. Alkuvaiheen luonnoksia 1.

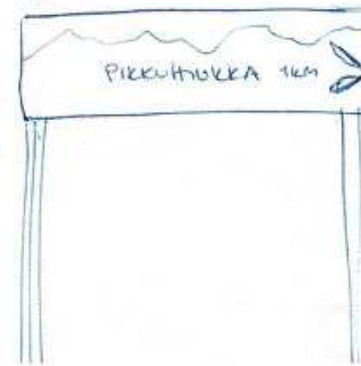
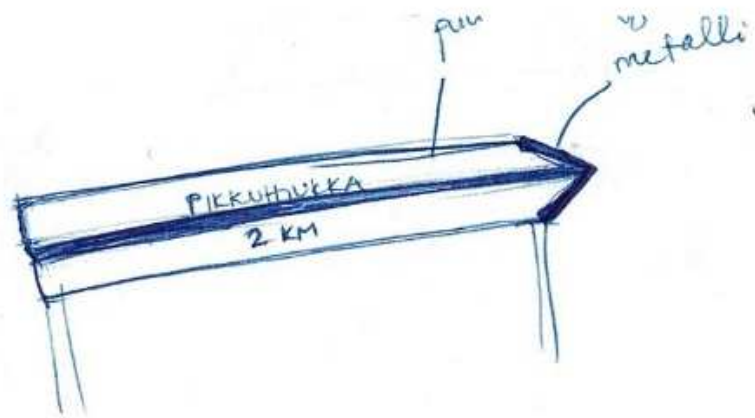
KUVA 40. Alkuvaiheen luonnoksia 2.

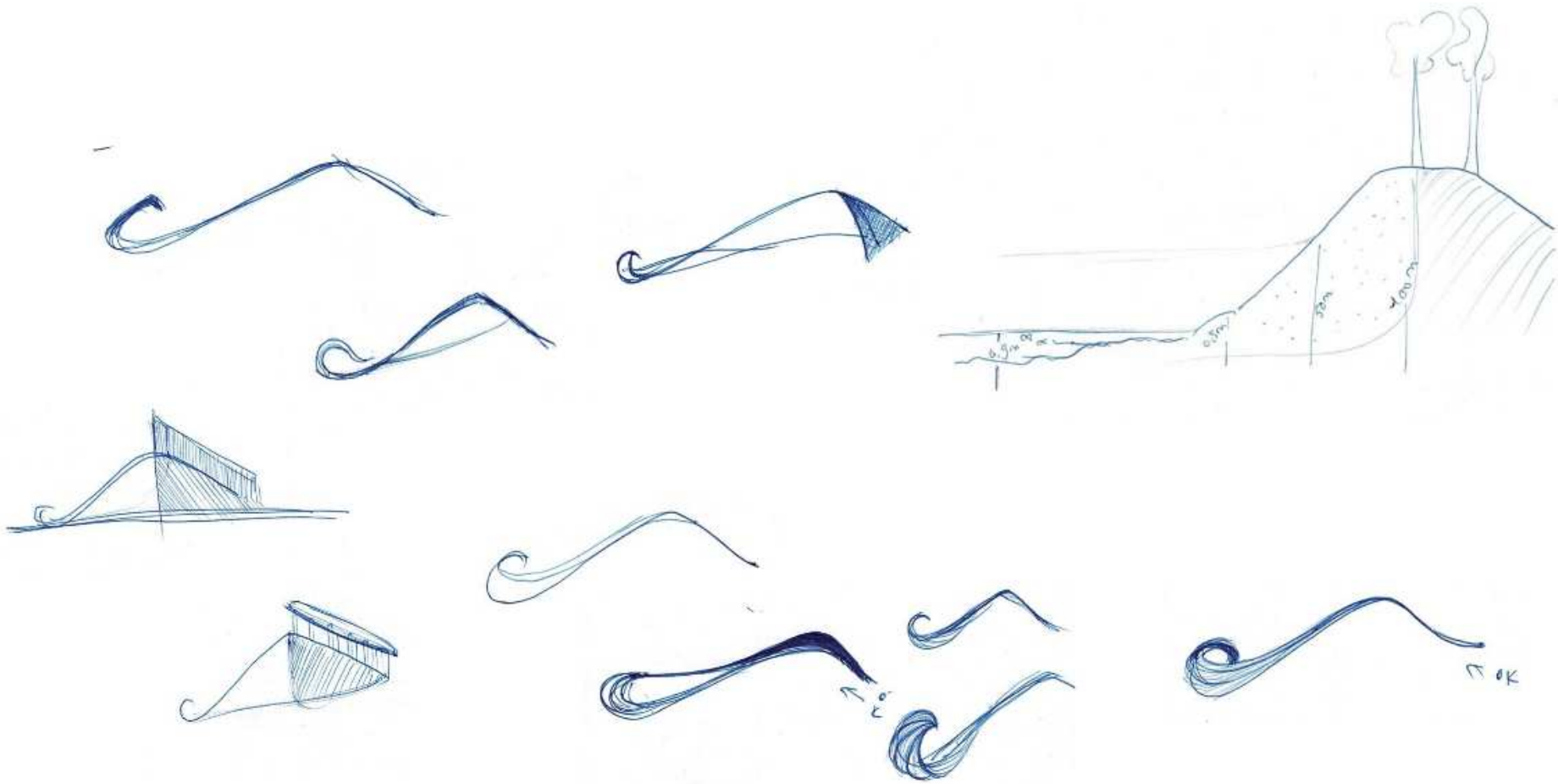
KUVA 41. Alkuvaiheen luonnoksia 3.

KUVA 42. Alkuvaiheen luonnoksia 4.

KUVA 43. Kaksi jatkoon valittua luonnosta

KUVA 44. Hiukan logoluonnoksia

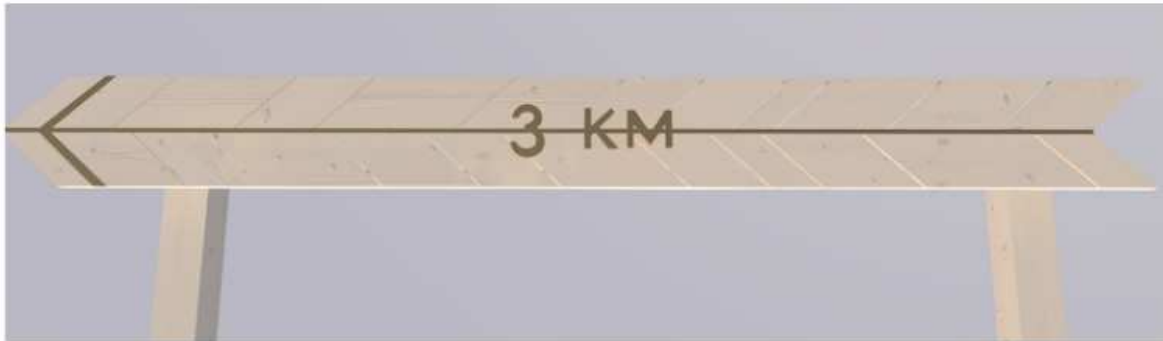

KUVA 45. Moodboard 1.

KUVA 46. Moodboard 2.

5. LOPPUTULOS

Opaste 1

Opaste on painekyllästettyä puuta, johon on kaiverrettu kalanruotokuvio. Keskellä kulkeva nuoli sekä tekstiosa ovat metallia. Opasteen puuosat on käsitelty vaalealla kuultoojyllä.

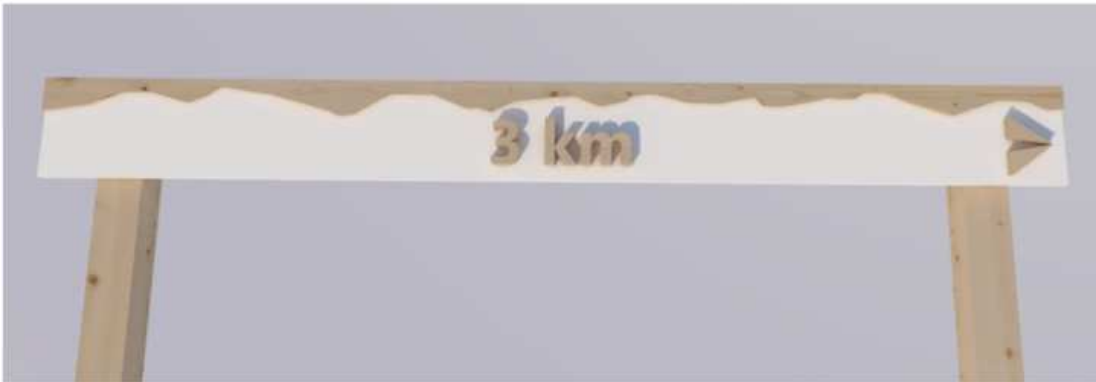
Mitat

Korkeus: 180 cm, maahan upotettava osa tästä on 20 cm

Leveys: 190 cm

KUVA 47. Opaste 1 mallinnettuna

Opaste 2

Opasteen jalat sekä kylttiosan yläpuoli on painekyllästettyä puuta. Vaalea kylttiosa on alumiinikomposiittia. Koholla olevat teksti sekä nuoli ovat ruskeaa alumiinikomposiittia. Opasteen puuosat on käsitelty värittömällä kuultoöljyllä.

Mitat

Korkeus: 180 cm, maahan upotettava osa tästä on 20 cm

Leveys: 190 cm

KUVA 48. Opaste 2 mallinnettuna

Visualisoin molemmat teemat mallintamalla niiden mukaiset reittiivit 3D-muotoon Arhcad-ohjelmaa käyttäen (kuvat 47 ja 48 sivuilla 46 ja 47). Mallinnusohjelman valinta kohdistui Archicad-ohjelmaan, sillä sen käyttö oli minulle entuudestaan tuttua aiemmista töistäni Tervolle. Sijoi-
tin suunnittelemani opasteet karkeasti Hiukan maastoon käyttäen Ado-
ben Photoshop-ohjelmaa, jotta kehityspalaverissa olisi helpompaa huo-
mata opasteiden positiiviset ja negatiiviset puolet (kuvat 49 ja 50 sivuilla
49 ja 50). Vaikka pikaiset kuvaupotukset ovat luonnoksen tasolla, auttaa
visualisointi kuitenkin havaitsemaan miltä opasteet näyttäisivät lopulli-
sessa ympäristössään.

Ekologisuuden takia valitsin päämateriaaliksi puun, joka sopiikin hyvin
ulko-opasteiden materiaaliksi. Alumiinikomposiitin ja takoraudan vali-
koin opasteisiin lisäämään rungon jäykkyyttä. Nämä lisämateriaalit tuo-
vat opasteisiin lisäksi koristeellisuutta ja omaperäistä ilmettä.

Kari Tervo antoi 1.5.2019 seuraavanlaista palautetta konseptikuvistani:

Opaste 1 (kuva 47 sivulla 46): Opaste sulautuu luontoon todella hyvin.
Teksti on liian kapeaa, ja sitä voisi leventää. Tumma keskiviiva erottuu
hyvin. Opaste muistuttaa kansanperinteistä, sillä polun merkkaustapa
umpimetsässä oli aikanaan puuhun vinoon kiinnitetty oksa, joka auttoi
polun havaitsemisessa.

Opaste 2 (kuva 48 sivulla 47) : Kevyt ja raikas ilme, vaaramaisen maas-
tonmuodon tuominen taustaan on luontevaa. Sulautuu luontoon var-
sinkin talvella. Näkyvyyden lisäämiskeinona voisi olla esimerkiksi kirjai-
men ympärillä musta reunus.

Lisähuomioita: Molemmat opasteista ovat sekä ulkonäöltään että val-
mistuskustannuksiltaan toteuttamiskelpoisia. Opasteet kuvastavat Hiu-
kan luontoa ja ovat muotoilultaan yksinkertaisia. Hauska yhdistävä teki-
jä voisi olla erilainen polttomerkinä eri reittien varren opasteissa.
(Tervo, 1.5.2019.)

KUVA 49. Opaste 1 kuvaupotus

KUVA 50. Opaste 2 kuvaupotus

6. ARVIOINTI JA YHTEENVETO

Aikataulullisesti lähdin liikkeelle opinnäytetyöni aiheen suunnittelusta helmikuun loppupuolella 2019. Aiheeni valintaan vaikutti kotipaikkakuntani kehittämismahdollisuudet Kari Tervon kautta. Hän tekee kunnalle arkkitehtikonsultointia, ja olen työskennellyt hänelle jo aikaisemmin muotoiluopintojeni ohessa. Hänelle työskennellessäni kiinnostuin sekä hänen alastaan, että hänen mahdollisuuksistaan vaikuttaa Sotkamon alueen ympäristön kehitykseen. Hän ehdotti että ryhtyisin suunnittelemaan Hiukan alueelle opasteita, jotka kaipasivat pikaisesti uudistusta.

Työskentelin projektin aikana Kari Tervon kanssa yhteistyössä, mutta sain melko vapaat kädet heti alusta opasteiden suunnitteluun. Opasteiden tuli kuvastaa Hiukkaa ulkonäöllisesti, ja olla osa sen uutta imagoa. Pidimme Tervon kanssa projektin aikana useampaan otteeseen kehityspalavereja aiheeseen liittyen. Kommentointi kesken projektin auttoi kehittämään työtä oikeaan suuntaan.

Omassa työssäni parantamisen varaa olisi ollut ajanhallinnan kanssa. Työ olisi pitänyt jakaa tasaisemmin suhteessa käytettävissä olevaan aikaan, sillä monen asian kanssa tuli kiire. Mallinnusohjelmien käyttö kaipaa lisää harjoitusta, jotta työn tekeminen sujuisi nopeammin. Kuvanmuokkaustaitoni Photoshop-ohjelmalla ovat perustasoa, sillä en ole käyttänyt ohjelmaa paljon opintojeni aikana.

Haasteelliseksi muodostui jo luonnosteluvaiheessa opasteiden hahmotaminen oikeaan ympäristöönsä. Minulla oli vaikeuksia kuvitella miltä opasteet luonnossa näyttäisivät, ennen kuin olin upottanut mallinnukset valokuvaan. Tämäkin osa-alue kehittyi vain harjoittelemalla. Opasteiden materiaalien suhteen minulla oli hieman vaikeaa yhdistää ekologi-

suus ja ulkonäölliset kriteerit. Täysin ekologisia opasteet eivät ole, mutta se ei niiden ensisijainen kriteeri ollutkaan.

Tavoitteenani oli virkistää Hiukan alueen imagoa ja luoda yhtenäinen ilme alueelle opasteiden avulla. Mielestäni olen onnistunut suunnittelemaan nykyaikaiset mutta ajattomat, sekä kevyen näköiset opasteet. Molemmat opasteet sulautuvat alueen luontoon ja alueella tapahtuvien muutosten tyyliin. Suunnitellut opasteet luovat alueelle yhtenäisempää ilmettä, parantaen siten alueen imagoa myös matkailun näkökulmasta. Opasteiden kehitystyö ei pääty tähän, vaan jatkan työtä yhdessä Tervon kanssa. Esitän tulevaisuudessa ideani opasteista Sotkamon kunnalle Tervon aluesuunnitelmatyöhön liitettynä.

Seuraavaksi mallinnan muitakin opastetyyppejä, jotta teeman yhdenmukaisuuden havaitsee paremmin. Yhtenäistämällä muutkin opastetyypit suunnittelemani teemojen mukaisesti pystyn esittämään ideani paremmin eteenpäin. Lähdän myös kehittämään logosuunnitelmaa eteenpäin antaen ehdotuksia siitakin kunnan suuntaan.

Opinnäytetyöni aikana sain projektinhallintataitoja tällaiseen suuremman kokoluokan hankkeeseen liittyen. Opin omasta asuinkunnastani paljon asioita, ja tunsin olevani osa minulle tärkeän kokonaisuuden kehittämistä. Opin suunnitteluprosessissa karsimaan ideoita tärkeysjärjestyksen mukaan. Opin myös päästämään irti itselleni mieluisista ideoista niiden ollessa projektia ajatellen turhia tai epäoleellisia. Näin mitä tuotesuunnittelu tulee työelämässä olemaan, ja mitä onnistuneeseen lopputulokseen vaaditaan.

7. LÄHTEET

Eagleman, D. 2011. Incognito – Aivojen salattu elämä. Suomentanut Jaakko Kankaanpää. Helsinki: BTJ Finland Oy.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Liikenne. Luvat ja lausunnot. Opasteet ja mainokset [viitattu 1.5.2019]. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/web/ely/aiheet>

Esteettömyys luontokohteilla [verkkosivu]. Luontoon [viitattu 2.5.2019]. Saatavissa: <https://www.luontoon.fi/esteeton>

Haapala bnb [viitattu 22.4.2019]. Saatavissa: <https://www.haapalabnb.fi/>

Invalidiliitto. Esteettömyys. Julkinen rakennus. Opasteet, materiaalit, värit, valaistus. Opasteet [viitattu 3.5.2019]. Saatavissa: <https://www.invalidiliitto.fi/>

Malvisto, Kirsi 2018. Hiljaisuuden rajalla – Hiukan virkistysalueen kehityssuunnitelma Sotkamon kirkonkylällä [verkkojulkaisu]. Tampereen teknillinen yliopisto. Arkkitehtuurin koulutusohjelma. Diplomityö [viitattu 1.5.2019]. Saatavissa: <http://URN.fi/URN:NBN:fi:tty-201804111484>

Pesch, Tom 2018. Kuvan anatomia. Helsinki: BoD – Books on Demand.

Puuinfo. Puutieto. Sahatavara. Paineekyllästetty sahatavara [viitattu 4.5.2019]. Saatavissa: <https://www.puuinfo.fi/>

Reittien vaativuusluokittelu [verkkosivu]. Luontoon [viitattu 3.5.2019]. Saatavissa: <https://www.luontoon.fi/retkeilynabc/retkenuunnittelu/reittienvaativuusluokittelu>

Räsänen ja Saari 2011. Outdoors Finland – Vaellusreittien Suunnitteluopas [verkkojulkaisu]. Outdoors Finland – aktiviteettien kehittämisohjelman kansallinen koordinointi 2009-2011 [viitattu 3.5.2019]. Saatavissa: <http://www.visitfinland.fi/wp-content/uploads/2013/05/OF-Vaellusreittien-suunnitteluopas.pdf>

SFS 4424. Suomen Standardoimisliitto 2010. Ulkoilun ja liikunnan merkit. 4. painos. Helsinki: Suomen Standardoimisliitto.

Sotkamo-Vuokatti. Aktiviteetit [viitattu 1.5.2019]. Saatavissa: <https://www.sotkamovuokatti.fi/>

Sotkamon kunta 2017. Muistio 1 [muistio]. Kari Tervon henkilökohtainen arkisto [viitattu 27.4.2019].

Tervo, K. 2017a. Hiukka Aluevisiot 2017 [muistio]. Kari Tervon henkilökohtainen arkisto [viitattu 30.4.2019].

Tervo, Kari. Tmi Hirsitohtori. Arkkitehtipalvelut. Sotkamo.

Virtanen, A. 2017a. Hiukan kehittäminen [sähköposti]. Vastaanottaja Kari Tervo. Lähetetty 1.6.2017 [viitattu 10.4.2019].

Virtanen, A. 2017b. Muistio Hiukka Aluepalaveri [sähköposti]. Vastaanottaja Kari Tervo. Lähetetty 24.4.2017 [viitattu 10.4.2019].

Vuokatin verkkosivut. Polkujuoksua, suunnistusta ja sopivasti seikkailua [viitattu 3.5.2019]. Saatavissa: <https://vuokatti.fi/>

Zimmerbauer, Kaj 2008. Alueellinen imago ja identiteetti liikkeessä [verkkojulkaisu]. Helsingin yliopisto. Maantieteen laitos. Akateeminen väitöskirja [viitattu 25.4.2019]. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/17929>

Kuvalähteet:

Haapala bnb. Majoitus [viitattu 22.4.2019]. Saatavissa: <https://www.haapalabnb.fi/>

Kilpi-Koskinen. Tuotteet. Kiinteistöopasteet. Ulko-opasteet [viitattu 22.4.2019]. Saatavissa: <https://www.kilpi-koskinen.fi/>

Mainoskeskus. Tuotteet. Opasteet [viitattu 10.4.2019]. Saatavissa: <https://www.mainoskeskus.fi/>

Sjöholm, Juha 2018. Luonnollisesti Yyteri [verkkoportfolio]. 12.11.2018 [viitattu 22.4.2019]. Saatavissa: <https://juhasjoholm.myportfolio.com/luonnollisesti-yyteri>

Sotkamo-Vuokatti. Aktiviteetit. Uintipaikat ja kylpylät [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://www.sotkamovuokatti.fi/>

Sotkamon Jymyn verkkosivu [viitattu 8.5.2019]. Saatavissa: <http://www.superjymy.fi/pesapallo/>

Sotkamon nettisivut. Vapaa-aika ja liikunta. Liikuntatoimi. Lähiladut ja reitit. Hiukka-Pölyvaara [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://www.sotkamo.fi/>

Sweco Ympäristön Paikkatietopalvelu [online]. Sweco Ympäristö Oy [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: paikkatieto.sweco.fi/maps/redirect/sotkamo/tontit.html

Tervo, K. 2017b. Hiukka Asemavisio [muistio]. Kari Tervon henkilökohtainen arkisto [viitattu 10.4.2019].

Moodboard 1-kuvat:

Helakauppa. Tuotteet. Takorautaiset tuotteet [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <http://www.helakauppa.com/>

Timberwise. Tuotteet. Designparketti kalanruoto [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://timberwise.fi/>

Vento, Susanna. Haltia. Varpunen [blogi]. 27.10.2013 [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://varpunen.com/2013/10/27/haltia/>

Versaali Oy. Tuotteet. Opastejärjestelmät. Versalux [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <http://www.versaali.fi/versaali/>

Moodboard 2-kuvat:

Kalusteniemi. Tuotteet. Tuotemerkit. Roomlight. Yarul sivupöytä 40 cm valkoinen/puu [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <http://kalusteniemi.net/fi/product/yarula-sivupoyta-40-cm-valkoinen-puu-roomlight/6718226>

Laatukaluste. Tuotteet. Säilytys. Korit. Umbra Woodrow säilytyskori vaalea puu/valkoinen [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://www.laatukaluste.com/>

Meader, Bruce 2011. Monroe County Wayfinding [verkkajulkaisu]. Rochester Institute of Technology [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://www.rit.edu/artdesign/spotlights/monroe-county-wayfinding>

Sinelli. Tuotteet. Koristeltavat sisustustuotteet. Puiset sisustusesineet. Puiset kiraimet ja numerot. Puiset kirjaimet, numerot ja merkit + ilmainen puinen myyntilokerikko, kork. 13 cm, paksuus 2 cm, MDF, 160kpl [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://www.sinelli.fi/puiset-kirjaimet-numerot-ja-merkit-ilmainen-puinen-myyntilokerikko-kork-13-cm-paksuus-2-cm-mdf-160kpl>

Sunell, M. Vaarallinen päivä Sotkamossa. Totuus [blogi]. 9.8.2012 [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <http://blog.sunell.fi/2012/08/09/vaarallinen-paiva-sotkamossa/>

Tatra-vuoristo, Slovakia. Ei määränpää, vaan matka! [blogi]. 26.5.2017 [viitattu 27.4.2019]. Saatavissa: <https://menopaalla.blogspot.com/2017/05/tatra-vuoristo-slovakia.html>